

DE VRYBUITER

EEN
KERSTVERHAAL

DOOR
J. DE LIEFDE

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

DE VRIJBUITER

EEN KERSTVERHAAL VOOR JONG EN OUD

DOOR

J. DE LIEFDE

ZESDE DRUK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

Het is reeds meer dan een eeuw geleden, dat op zekeren schoonen Juli-avond een gezelschap reizigers, in een der kamers van het voornaamste logement te Brunswijk, recht genoeglijk bij elkander gezeten was. Het bestond uit vier heeren en even zoovele dames, die, naar hunne kleeding te oordeelen, blijkbaar tot den deftigen stand der maatschappij behoorden. Zij waren juist van een uitstapje in het heerlijke Hartzgebergte teruggekeerd, en nog verrukt van den onbeschrijflijken indruk, dien de trotsche bergen, de lachende dalen, de diepe bergkloven en de eeuwenheugende bosschen op hun verbaasden blik gemaakt hadden. In die dagen, toen er nog nauwelijks een straat- of puinweg in geheel Duitschland te bekennen was, gelukte het slechts aan weinigen Zwitserland te zien. Wie toen den Brocken, het hoogste punt van het Hartzgebergte, beklommen had, kon zonder zelfverheffing beweren, dat hij verhevener standpunt ingenomen had, dan het den meesten zijner vrienden en geburen vergund was te bereiken.

De heeren en dames behoorden te Brunswijk niet thuis, uitgenomen een hunner, een man van middelbaren leeftijd, wiens tongval duidelijk verried, dat hij een inwoner dezer stad zijn moest. Hij was den overigen geheel onbekend. Zij hadden hem op den Brocken ontmoet, waarheen hij, om dezelfde reden als zij, zich begeven had. Gemeenschappelijk genot ontsluit vaak het hart tot wederzijdsche vertrouwelijkheid. De vreemdeling, die daar in de eenzaamheid de natuurwonderen van den Brocken beschouwde, deelde de indrukken, die zij op hem maakten, aan de dames mede, welke toevallig naast hem kwamen te staan, om dezelfde tooneelen te bewonderen. Uit enkele zijner gezegden bleek, dat zijne gedachten niet aan het vergankelijk schoon, dat hij zag, bleven kleven, maar hooger opklommen

tot Hem, die zijn eeuwige kracht en goddelijke wijsheid in al deze schepselen had uitgedrukt. De snaar, die hij hierdoor aanroerde, vond weerklank in het hart der dames, want ook zij, gelijk hare echtgenooten, hadden een geopend oog om in de onvergelykbare tafereelen, die zij aanschouwden, de onzichtbare hand op te merken van den goeden Werkmeester, dien zij dienden en liefhadden. Van nu af bleef de heer Wagner, zoo heette de vreemdeling, hun metgezel en tochtgenoot. Met elken dag steeg hunne achting en genegenheid voor hem, daar zij in hem een Christen leerden kennen, van wien zij niet wisten wat meer te bewonderen, de nederigheid van zijn hart of de uitgebreidheid van zijn kennis, zoowel van hemelsche als aardsche dingen. Hij was blijkbaar in de school eener rijke, dikwijls smartelijke ervaring geoefend geworden, en de wijze, waarop hij hieruit schat op schat zijnen reisgezellen wist aan te bieden, was zoo leerrijk en innemend tevens, dat zij zijne uitnoodiging maar al te gretig aannamen, om een dag of twee in zijne vaderstad Brunswijk te komen doorbrengen, eer zij, wellicht voor altijd, van hem afscheid namen.

Zij waren juist van een wandeling door de stad en hare omstreken teruggekeerd, en verkwikten zich aan een glas rijnwijn, dat hen, na de vermoedenissen van een zoelen, zomerschen dag, overheerlijk verfrischte.

„Maar eilieve, mijnheer Wagner,” zeide een der dames, „wie was toch die heer, dien gij straks zoo vriendelijk groettet? Hij kwam mij voor een belangrijk man te zijn en, zoo ik mij niet bedrieg, moet gij op een voet van vertrouwelijke vriendschap met hem staan. Ten minste gij noemdet hem bij zijn voornaam, Karel.”

„Zeer juist opgemerkt,” antwoordde de heer Wagner, „en gij zult u over onze vertrouwelijkheid niet verwonderen, als ik u zeg, dat hij mijn zwager is. Hij is met mijne zuster getrouwd.”

„O, hoe jammer! Hadden wij dat geweten!” riepen de aanwezigen uit. „Waarom hebt gij ons het genoeg onthouden van zijn gezelschap?”

„Vergeef mij, ik dacht er niet spoedig genoeg aan, en toen ik er aan dacht, was hij ons reeds te ver voorbij.”

„Maar heb ik wèl gezien? Heeft hij maar één arm?” vraagde een der heeren.

„Ja zeker,” hernam de heer Wagner. „Den linker arm

heeft hij verloren en," voegde hij er op ernstigen toon bij, „dat verlies staat in het nauwste verband met het litteeken van den sabelhouw, dat gij aan mijn voorhoofd moet waargenomen hebben."

Het gezelschap zag naar het voorhoofd van den heer Wagner niet op, want men had dat in het oogvallend litteeken reeds dadelijk bij de eerste kennismaking opgemerkt, en men achtte het nu zoomin wellevend als noodig, daarop thans met nieuwsgierigheid de oogen te richten.

„Inderdaad!" zeide een der heeren, „ik hoop toch niet dat gij samen...."

„Geduëlleerd hebt?" vervolgde de heer Wagner glimlachend, den afgebroken volzin voltooiend. „Neen, Gode zij dank — en toch, ja, indien gij 't zoo nemen wilt, wij hebben beiden onze wonden in een tweestrijd met elkander bekomen; maar het was een tweestrijd der liefde, niet van den haat. Doch indien gij, mijne vrienden, er lust in hebt mij aan te hooren, wil ik u de geschiedenis gaarne vertellen. Misschien draagt zij nog iets bij om onze aanbidding van de wonderbare wegen Gods en van zijne liefde tot verloren zondaars te verhoogen."

Ik zal niet noodig hebben te verzekeren, dat dit aanbod niet alleen geen tegenstand ontmoette, maar dat het gezelschap er zich zelfs met gespannen opmerkzaamheid toe zette, om geen woord van het beloofde verhaal te verliezen.

„Het was omstreeks Kersttijd van het jaar 17..." zoo begon de heer Wagner zijne geschiedenis, „dat ik mij op zekeren namiddag op een der besneeuwde voetpaden bevond, die het westelijk gedeelte van het Hartzgebergte in alle richtingen doorkruisen, en nu eens door eindeloze bosschen, dan weder langs bodemloze afgronden voeren. Ik was een fors opgeschoten knaap van zeventien jaren, aan weér en wind gewoon, voor een klein gerucht niet vervaard, en bekommerde mij dus zoomin om de vrijbuiters, die in grooten getale deze streken onveilig maakten, als om den snijdenden wind, die mij om de ooren blies. De reden mijner onversaagdheid lag echter niet in mijn vertrouwen op God, want ik kende den Heere toen nog niet, en in mijn eigen hart was ik een vreemdeling. Niet dat ik met den Bijbel en de leer der zaligheid onbekend was.

Mijne ouders waren godvrezende lieden, die hunne kinderen in den dienst van God opvoedden. Des morgens werd er geregeld een hoofdstuk uit den Bijbel gelezen, en des middags aan tafel moesten wij, kinderen, allen, van den kleinste tot den grootste, een tekst opzeggen. Bij mij echter viel dat goede zaad op een harden grond. Er was niemand onder mijn jongere broeders en zusters, die de bijbelsche geschiedenis zoo goed vertellen kon als ik; maar ook niemand, die ze minder ter harte nam. Mijn lust ging uit naar het vroolijke leven der lichtzinnige dorpsjeugd, die in kegel- of kolfbaan, bij drank en dans, haar tijd verkwistte, haar geld verspeelde en haar ziel verloor. Natuurlijk vond ik slechts zelden gelegenheid, om ook maar tersluiks aan dezen lust te voldoen, want het zorgvuldig oog mijner moeder bewaakte mij gestreng, en mijn vader zorgde dat mijn zakgeld ontoereikend was, om zulke vermaken te kunnen bekostigen. Gij kunt begrijpen, dat deze gebondenheid niets naar mijn smaak was. Waar en wanneer ik slechts kon, zocht ik aan het ouderlijk oog te ontsnappen, om het opgespaarde zakgeld van vele weken op een vroolijken avond te verteren. Zoodra werd dit echter niet aan mijne ouders bekend, of er volgden hevige tooneelen. De booze geest, die mij bezielde, gaf het mij dan dikwijls in de gedachten het ouderlijke huis heimelijk te verlaten en bij de Pruisen te gaan dienst nemen. Eer echter dit voornemen bij mij tot rijpheid komen kon, nam de zevenjarige oorlog tusschen Pruisen en Oostenrijk een einde. Er schoot voor mij dus niets anders over dan stil tehuis te blijven, en mijn tijd door te brengen met mijn vader in zijn bloeienden korenhandel behulpzaam te zijn.

Het was dan omstreeks Kersttijd, dat ik mij op zekeren namiddag op den terugweg bevond van het naburige stadje, waarheen mijne moeder mij gezonden had, om eenige benoodigdheden voor den kerstboom te koopen. Want de kerstboom, dit moet gij weten, was te onzen huize een ware pracht. Er werden gedurende het gansche jaar slechts zelden geschenken aan de kinderen uitgedeeld, maar de kerstboom droeg dan ook te overvloediger vruchten. Zijn zwaar beladen takken bogen zich onder het gewicht van al die verrassende versnaperingen, snuisterijen en kleine benoodigdheden voor het kinderlijke leven, in welke uit te denken eene liefde, gelijk die mijner moeder, zoo bij uitstek vindingrijk is. Het was dezen keer mijne taak met

de lange lijst van voorwerpen, door mijne moeder beschreven, naar de stad te gaan, om de tamelijk groote mand, die zij mij medegegeven had, met den kostbaren voorraad te vullen. Ik was met mijne inkoopten nog al gelukkig geslaagd, en zou reeds vroeger op den middag teruggekeerd zijn, ware ik niet eenigen tijd opgehouden geworden door de zwaarigheden, die ik ondervond, om het laatste artikel van de lijst machtig te worden. Dit was een Bijbeltje, verguld op snee en met zilveren slot, dat voor mijn oudste zuster, een meisje van vijftien jaren, bestemd was. Het gelukte mij echter, na eenige winkels vruchteloos bezocht te hebben, het bedoelde voorwerp in bezit te bekomen. Bevreesd dat het door zijne zwaarte de overige voorwerpen in de mand, en vooral het licht breekbare speelgoed beschadigen zou, stak ik het Bijbeltje in den zak van mijn duffel, en aldus mijne boodschappen naar mijn beste vermogen verricht hebbende, haastte ik mij ter poort uit, in de hoop van nog voor het invallen van den avond de ouderlijke woning te bereiken.

Gelijk ik u reeds gezegd heb, mijn pad leidde voor een gedeelte door het dichtste van het bosch, dat den rug van het Hartzgebergte bedekt. Had mijne moeder geweten, dat ik eerst zoo laat op den dag zou terugkeeren, zij zou mij zeker tot geen prijs hebben laten vertrekken. Ieder wist dat sedert eenigen tijd de avonden en nachten in deze streken onveilig geworden waren door de benden vrijbuiters, die op roof en plundering belust, deze oorden in alle richtingen doorkruisten. Deze vrijbuiters waren meest allen krijgslieden, die gedurende den oorlog vrijwillig dienst genomen hadden, en als eene soort van ongeregelde troepen de krijgvoerende legers hadden vergezeld. Zij hadden geen soldij getrokken, maar zich onder het bevel van dezen of genen generaal gesteld, onder verlof dat alles, wat zij op den vijand buit maakten, hun eigendom zijn mocht. Van dat verlof verzuimden zij niet het ijverigst mogelijk gebruik te maken. Als er eene stad, dorp of gehucht ingenomen werd, zorgden zij er voor, dat al wat vervoerbaar was medegenomen en het overige aan de vlammen prijsgegeven werd. Niet zelden ook voerden zij weerlooze vrouwen en kinderen mede, om die niet dan tegen een aanzienlijk losgeld aan hunne echtgenooten en ouders terug te geven. Natuurlijk was het hun niet vergund hunne roofzucht anders dan op de inwoners van vijandelijke streken te

koelen, en zoolang zij bij het geregelde leger in dienst waren, hielden zij zich ook stipt aan dat gebod. Maar thans, nu de oorlog geëindigd was en zij voor hun bewezen diensten bedankt waren, zwierven zij zonder wet, regel of toezicht door het land. Waar zouden zij heen? Een thuiskomen hadden deze lieden niet. Een handwerk verstonden zij niet. Van kindsbeen af gewoon een zwerfend rooversleven te leiden, hadden zij geen lust in eenig stil bedrijf of beroep, waartoe de thans gesloten vrede zoo ruimschoots gelegenheid aanbood. Hun handwerk was vechten, rooven en plunderen, en nu de oorlogvoerende mogendheden hun daartoe de gelegenheid niet meer gaven, zochten zij die op eigen hand. In de kloven, holen en bosschen der bergachtige streken zich verschuilend, voerden zij een geregelde rooverkrijg tegen de omliggende dorpen en boerenplaatsen. Zij waren echter in sommige opzichten geenszins met gemeene struikroovers gelijk te stellen. Er heerschte gestrenge krijgstucht onder hen. Was ook roof en plundering hun leven, moord en mishandeling waren gestrengelijk onder hen verboden. Hunne gevangenen werden zelfs met zekere hoffelijkheid behandeld, en hadden zij eenmaal hun woord gegeven om eene plaats, of een persoon te zullen sparen, dat kon men veilig op hen rekenen. Soms werd een dorp in het holst van den nacht door een vijftigtal hunner van top tot teen gewapende manschappen bezet; de schout of burgemeester werd opgezocht en beleefd verzocht om een zekere som te storten, daar zij anders genoodzaakt zouden zijn het gansche dorp in brand te steken. Werd die som betaald, dan werd er zelfs geen hoen uit het kippenhok gejaagd. Soms werd een wagen met reizigers op den openbaren weg aangehouden; eene som werd gevorderd, en zoo de passagiers niet bij machte waren die te betalen, werden zij in gijzeling medegevoerd, totdat het bedongen losgeld door hunne vrienden bijeengebracht en ter bestemder plaatse bezorgd was. Het spreekt wel vanzelf, dat de regeeringen der onderscheidene landen, waarin deze vrijbuitersbenden huisden, dezen staat van zaken niet lang lijdelijk konden aanzien. Zij zonden geregelde troepen in alle richtingen rond, om deze rooverbenden te vuur en te zwaard uit te roeien. Dat was echter gemakkelijker gezegd dan gedaan. Deze „geknevelde ijzer-vreters”, gelijk het volk hen noemde, die als het ware met zwaard en geweer geboren waren, lieten zich door

geen schampshot op de vlucht drijven, en in hun ontoegankelijke rotsholen genesteld, waren zij zoo wél verschanst, dat zij alleen door uithongering tot overgave konden genoodzaakt worden. Menig gevecht werd er tusschen hen en de geregelde troepen geleverd, waarin zij zelfs een aanzienlijke overmacht met bebloede koppen op de vlucht sloegen; want hunne dapperheid grensde aan het ongelooflijke, en hun naam alleen was voldoende om menig soldaat van angst te doen beven.

Gij kunt het u voorstellen, dat er dus gegronde reden bestond om voor het lot van een jongeling als ik was beducht te zijn, die, met eenige voorwerpen van waarde bij zich, nog zoo laat op den dag deze eenzame en onveilige streek doorwandelde. Doch wie ook beducht zijn mocht, ik niet. Vroolijk zong ik mijn lied, dat ik nu en dan van het geluid van een kinderrateltje, dat voor mijn kleinste broertje bestemd was, vergezellen deed. Op die wijze legde ik meer dan de helft van den weg af, dien ik te gaan had, toen ik aan den ingang van het bosch, waardoor mijn pad leidde, eene vrouw opmerkte, die op een omgewaaiden boomstam zat.

„Ach, goede heer,” zeide zij overeind rijzend, „kunt gij mij den weg naar het naastbij gelegen dorp wijzen?”

„O, ja wel, moedertje, ga maar met mij mede.”

„Gij zijt wel goed,” antwoordde het besje, aan mijne zijde voortwandeland. „Onze lieve Heer heeft u zeker gezonden om mij voor doodvriezen te bewaren. Ik wist hier geen heg of steg meer. Maar gij zijt hier zeker goed bekend?”

„O zeker, oudje! Hier is geen steen of struik, dien ik niet ken. Men kan mij hier geblinddoekt neerzetten waar men wil, en ik zal terstond den naasten weg naar mijn huis vinden.”

„Zoo woont gij dan hier in de nabijheid?” vroegde het moedertje.

„Zeker, oud besje. Ik woon in het dorp, waarheen wij ons begeven. Mijn vader bewoont er het grootste huis. Er is maar één huis met twee verdiepingen in het gansche dorp, en dat huis is het onze.”

„Och, dat dacht ik wel,” antwoordde het vrouwtje naast mij voortstropelend. „Toen ik u van verre zag aankomen, zeide ik tot mijzelve: „Daar komt zeker eens rijken mans zoon,” want dat is u wel in alles aan te zien, lieve heer, dat gij van goeden huize zijt. Ach, toen ik jong was, was

ik ook in betere omstandigheden, dan waarin ik mij thans bevind. Mijn vader was koopman in ellewaren, die wekelijks wel voor tachtig à honderd kroondaalders verkocht. Ik was nog maar een melsje van twaalf jaar toen hij stierf, maar menschen, die hem goed gekend hebben, hebben mij verzekerd, dat hij wel drieduizend daalders rijk geweest moet zijn. Maar dat is zeker nog niet met al bij uw vader."

Om de waarheid te zeggen, wist ik evenmin als het vrouwtje, hoeveel daalders mijn vader rijk was of niet, maar haar in den waan te laten, dat mijn vader in een adem met een man van slechts 3000 daalders zou mogen genoemd worden, — dat duldde mijn eergevoel niet.

"Drieduizend daalders!" riep ik uit met een luiden lach, op het vrouwtje neerziende. "Drie duizend daalders! Och lieve ziel, dat is bij ons aan huis immers nauwelijks zooveel als een knoop aan mijn wambuis! Dertigduizend. Dat klinkt anders, moedertje. Drieduizend daalders! Ha! ha! die betaalt mijn moeder dikwijls uit haar beugeltasch in het voorhuis, omdat het de moeite niet waard is, de menschen om zulk eene kleinigheid naar het kantoor te laten loopen."

"Ach, goede hemel! Is 't mogelijk!" riep het vrouwtje uit, "wat zijn er toch rijke menschen in de wereld, en wat is het lieve geld toch ongelijk verdeeld! Maar lieve heer," vervolgde zij, mij bij den arm vattend, "vergeef mij — ik kan zoo snel niet aanstappen, ik ben oud en mijne borst wil niet meer zooals vóór vijf en twintig jaar. Gij schijnt dan wel een recht sterk mensch te zijn, daar gij van geen moè worden weet, en dat met zulk een groote, zware mand op den rug! Gij hadt waarlijk wel een of twee bedienden mogen medenemen, om haar voor u te dragen. Maar mijnheer is zeker evenals mijn man zaliger. Die wilde ook altijd alles zelf doen, ofschoon er knechts genoeg aan den winkel waren — want mijn man is kleermaker geweest, moet u weten, en hij is nu al dertig jaar dood. Hij heeft zich letterlijk doodgewerkt, want of ik al zei: vader, laat Jochem met u meêgaan om dat pak te dragen, of: laat Harmen nu maar eens in dat booze weêr naar het kasteel gaan, om zijne genade den baron de maat te nemen — dat hielp alles niet. Dat moest en wilde en zou hij alles zelf doen, schoon ik toch zoo dikwijls zeide: dat staat nu immers niet voor een snijdersbaas, die met zes knechts werkt, om zelf met

zulk een pak bij den weg te loopen!"

Ik gevoelde volkomen, dat de mand op mijn rug niet al te wel paste voor den zoon van een koopman, wiens vrouw niet minder dan drieduizend daalders als huishoudgeld in hare beugeltasch bij zich droeg, en ik zag mij dus wel genoodzaakt een leugen te verzinnen, om het aan het oude vrouwtje duidelijk te maken, hoe die mand op den rug van eens rijken mans zoon had kunnen komen.

"Ja moedertje," zeide ik, "toen ik van morgen mijn huis verliet, dacht ik ook weinig, dat ik nog met zulk een last zou terugkeeren. Had ik het geweten, dan had ik onzen koetsier ook stellig gelast in te spannen. Maar toen ik in het stadje al de vrienden bezocht had, waarmede wij alzoo handel drijven, kreeg ik zooveel kerstgeschenken zoo voor mij als voor de kinderen tehuis, dat ik ze in een mand bijeenpakken moest, want het zijn al te maal kleine zaken van goud en zilver, en zij zijn eigenlijk ook zoo heel zwaar niet, maar zij nemen nogal wat ruimte in, omdat zij ruim gepakt moeten worden voor het kneuzen. En toen ik nu vertrekken wilde, kon ik niemand bekomen, om zoo laat op den dag de mand voor mij te dragen, want iedereen is tegenwoordig bang voor de vrijbuiters. Zelfs heb ik tien daalders geboden, doch er was geen mensch toe te bewegen. Doch wat moest ik nu doen? Er schoot mij niets anders over dan zelf voor kruier te gaan spelen, schoon ik, zooals gij wel begrijpen kunt, dit werk niet gewoon ben."

"Ach ja, die vrijbuiters, dat is een leelijk volk," hernam het besje. "t Is dan tegenwoordig schrikkelijk hier in deze streken. Overal waar zij komen moet maar opgedokt worden — twee — drie of vier duizend daalders, of anders steken zij iemand zijn huis boven zijn hoofd in brand. Maar gij, lieve mijnheertje, zijt gij dan niet bang voor hen?"

"Ik bang?" riep ik uit, recht in mijn schik dat zich weder een nieuw punt voor mij opdeed, om op te kunnen roemen. "Ik bang! o hé, oud moedertje, waar zou ik bang voor zijn? Laat er maar een komen, of twee, drie zelfs! 't Zou voor de eerste maal niet zijn dat ik alléén een troep kwaaddoeners op de vlucht joeg. Ik ben wel geen soldaat, maar als 't op vechten aankomt, neem ik er een half dozijn voor mijne rekening."

"Ach zoo, is 't mogelijk!" riep het vrouwtje uit. "Ja, dat dacht ik ook wel, toen ik mijnheer daar zoo moedig

en vroolijk zag aankomen. Dat is een prachtig, ridderlijk heer, dacht ik bij mijzelve. En gij zijt dan zeker ook wel gewapend, lieve mijnheertje, schoon ik toch geen degen of pistolen bij u zie."

"Gekheid, moedertje, die draag ik nooit bij mij. Ik doe het alles met mijn zakmes af. Als er een komt..."

Fuut! Daar hoorde ik opeens een schel gefluit, dat mij toescheen van het vrouwtje te komen. Ik zag ter zijde, maar zij was op eenmaal in het bosch verdwenen, en op hetzelfde oogenblik schoten er drie mannen, tot aan de tanden gewapend, met blanke sabel te voorschijn, die mij beletten voort te gaan.

"Vergeef het ons, waarde heer," zeide een hunner, die hun aanvoerder scheen te zijn, op beleefden toon tot mij: "Wij zien ons tot ons leedwezen verplicht uwe wandeling te storen. Heb de goedheid ons te volgen, wij hebben een nachtverblijf voor u besteld."

Ik was meer dood dan levend. De schrik was mij om het hart geslagen, en had men mij de sabel op de borst gezet, dan zou ik zeker bewusteloos neergezegen zijn. Niet dat ik een lafaard was, maar het plotselinge gezicht van deze zwaar gewapende mannen, met hun zwarte knevels en baarden, op dit late uur van den dag, bij het vallen van den avond, op deze eenzame plaats — dit alles schokte mij zoozeer, dat ik zoomin aan mijn zakmes denken kon, als aan mijne belofte om twee, drie vrijbuiters voor mijne rekening te zullen nemen. De beleefde, zelfs eenigszins minzame toon, waarop hun aanvoerder mij aansprak, gaf mij echter gelegenheid mij spoedig te herstellen, nu ik bemerkte, dat het niet om mijn leven te doen was. Ik zag terstond in, dat hier aan geen tegenstand te denken viel, en dat onderwerping de wijste keuze was, die mij te doen stond.

"Neem mijn mand en alles wat ik bij mij heb," zeide ik op smeekenden toon, "en laat mij gaan. Mijne ouders zullen het besterven, zoo ik dezen nacht niet thuis kom."

"Vergeef mij," hernam de vrijbouter glimlachend, "dat kan niet geschieden, waarde vriend. Wij zijn te zeer op uw gezelschap gesteld, om u te kunnen missen. En wat uwe ouders betreft, stel u gerust; wij zullen hun eene boodschap zenden, dat gij welvarend zijt en eerlang weêr hoopt bij hen te komen. En nu, wees zoo goed ons te volgen,

want het is bij een knappend houtvuur beter dan hier."

Terwijl de vrijbuiten deze woorden sprak, gaf hij een wenk aan een zijner kameraden, die daarop de mand van mijn schouders hief. Zij namen haar tusschen hen beiden, en terwijl zij mij voorgingen, wandelde ik aan de zijde van den aanvoerder, arm in arm, een der zijpaden op, dat in het dichtste van het bosch voerde. Wij mochten aldus een half uur gaans, zonder een woord te wisselen, hebben afgelegd, toen wij aan den ingang van eene diepte kwamen, wier steile wanden bij de laatste schemering der ondergaande zon nog even zichtbaar waren. Mijn leidsman blies op een fluitje, welks geluid mij aan het oude vrouwtje herinnerde, en binnen weinige oogenblikken werd het schijnsel eener lantaarn zichtbaar, dat uit de diepte opschoot en door den rotswand weërkaatst werd. Spoedig was de lantaandrager bij ons, en nu bespeurde ik een trap, op ruwe wijze in de rots uitgehouwen, dien wij bij het lantaarnlicht afdaalden. Op den bodem der rotskloof aangekomen, baanden we ons een weg door struik- en heestergewas, totdat wij ons aan den ingang eener ruime grot bevonden, die door vijf of zes lampen en een helder brandend houtvuur verlicht was. Rondom het vuur zaten eenige gewapende mannen op banken samen te praten en te lachen, terwijl zij drinkkroezen, die zij in de hand hielden, nu en dan met daverend gejuich boven hunne hoofden zwaaiden. Anderen zaten op eenigen afstand aan tafeltjes, ijverig met kaart- en dobbelspel bezig. Nog eenigen lagen op matrassen, langs den wand der grot uitgespreid, te slapen. En diep in het achterste gedeelte van dit onderaardsch verblijf meende ik nog eenige personen te bespeuren, doch de duisternis belette mij hen duidelijk te onderscheiden. Het geheel was echter verre van een onaangename indruk op mij te maken. Het helder knappend vuur en de onderscheidene lampen verspreidden een vroolijk licht over dit zonderling tooneel; het gelach en schertsen der koutende en spelende mannen verbande hier alle denkbeeld van somberheid of verdriet. Jong en levendig van verbeelding zijnde, had ik van natuur een trek tot het avontuurlijke. Dikwijls, als ik van het leven der vrijbuiters in de rotskloven hoorde verhalen, had ik den wensch bij mij voelen opkomen, eens een paar dagen in hun midden door te brengen. Dat vrije, ongedwongene, vroolijke leven was geheel naar mijn smaak.

En zie, aan dien wensch werd nu opeens voldaan. Ik bevond mij in hun midden en, ik moest het eerlijk bekennen, deze mijn eerste kennismaking beviel mij uitstek.

Nauwelijks was ik met mijne geleiders de grot binnengetreden, of een reusachtig man, op wiens schouders twee gouden epauletten blonken, terwijl een blauw met goud afgezet breed lint van zijn rechterschouder naar de linkerzijde afdalend, zijne borst versierde, stond van een der speeltafeltjes op, en mij naderend, zeide hij:

„Aha, daar hebben wij een nieuwen gast. Te duizend, een knappe flinke kerel ook. Dat is immers een geboren vrijshutter! Een vrijwilliger, Langholz?”

„Neen, kapitein,” antwoordde mijn leidsman, de hand eerbiedig aan zijn helm brengend. „Wij vonden dezen jongen heer eenzaam in het bosch wandelen, en wij dachten 't ware beter voor hem en voor ons elkander gezelschap te houden. Doch de oude Liesbeth zal u meer van hem kunnen vertellen, want hij heeft haar, zooals een galant kavalier betaamt, een eind weegs over de Taubenhöhe begeleid. Zij zal wel dadelijk komen, dat oude vel.”

De kapitein wees mij eene plaats bij het vuur aan en noodigde mij beleefd neder te zitten. Gaarne voldeed ik aan dezen wenk, want ik was koud en zenuwachtig, en niet minder welkom was mij een kroes rijnwijn, die mij door Langholz ingeschonken werd.

Het duurde niet lang of de oude Liesbeth kwam de grot binnenstropelen.

„Waar blijft gij, oude kraai,” riep Langholz. „Begrijpt gij dan niet, dat de kapitein u spreken moet?”

„Wel ja,” antwoordde de oude op schellen toon, de sneeuw van hare voeten aftrappende. „Is het al niet genoeg dat ik een oude kraai heet? Wilt ge ook nog, dat ik als een kraai vliegen zal?”

„Geef Liesbeth een teug wijn,” zeide de kapitein, „en kom dan hier, moedertje. Gij hebt uw werk wel gedaan voor dezen dag.”

Liesbeth nam den kroes aan, dien een der mannen haar toereikte, en hem geleidigd hebbende, begaf zij zich met den kapitein naar het achterste gedeelte der grot. Ook Langholz en nog twee anderen, wier namen ik vergeten heb, werden derwaarts geroepen, en ik begreep, dat er nu een krijgsraad belegd werd om te bepalen, wat men met mij zou doen. Ik bekommerde er mij echter niet veel om,

want het nieuwe van het tooneel, dat mij omringde, en de vroolijke gesprekken der mannen, die nevens mij bij het vuur zaten, boeiden mij te zeer, om mijn lichtzinnig hart met bezorgdheid, hetzij over mij of over mijne ouders, te kunnen vervullen.

Er verliep een geruime poos, toen de kapitein mij tot zich roepen liet. Ik begaf mij naar het diepste gedeelte der grot, waar ik eenige mannen half ontkleed op matrassen zag liggen. Een hunner had het hoofd met een bloedend doek omwonden, en een ander, die naast hem lag, slaakte nu en dan een hoorbaren zucht, die getuigde dat hij pijn leed.

„Hoe is uw naam?” vroegde de kapitein.

„Johan Wagner.”

„Wat doet uw vader?”

„Hij is korenhandelaar.”

„Heeft hij vermogen?”

„Een weinig,” antwoordde ik stamelend. Ik gevoelde nu hoe dwaas ik mij aangesteld had met mijne snoeverijen tegen de oude Liesbeth.

„Een weinig maar?” herhaalde de kapitein. „Maar toch wel zooveel, dat dertig duizend daalders bij hem zijn als een knoop aan uw wambuis,” voegde hij er lachend bij.

Ik zweeg. De schaamte dreef mij het bloed in het aangezicht. Toch was ik te trotsch om mijn laffe pocherij te belijden.

„En uw vader houdt koets en paard?” vervolgde de kapitein.

„Neen, een trekpaard en een bolderwagen,” antwoordde ik, „om het koren van de markt te halen.”

„Aha, zoo; dan is dat het rijtuig, dat gij zoudt hebben laten inspannen, om de kerstgeschenken te halen!” riep de kapitein lachend uit. „Gij zijt een prachtige kerel, dat moet ik zeggen! Als uwe daden zoo groot zijn als uwe woorden, moet gij nog eenmaal generaal der vrijbuiters worden. Maar wij zullen het schappelijk met den ouden heer maken. Wij zullen een nulletje van dedertig duizend daalders afnemen. Drie duizend daalders zal hij dan toch wel als losprijs kunnen betalen voor zulk een lieven zoon, die de eer van zijn naam zoo prachtig weet op te houden.”

„Ach goede heer,” zeide ik op smeekenden toon, „denk daar toch niet aan. Mijn vader heeft behalve mij nog zes kinderen, en hij heeft zijn dagelijksch brood voor zich en

zijn gezin, maar de drie duizend daalders kan hij niet opbrengen, dat weet ik te goed. Het zou hem tot den bedelstaf brengen."

"Wat! En uwe moeder alleen heeft wel zooveel geld in haar beugeltasch!" hernam de kapitein, de handen onder een schaterlach samenklappend.

"Ach ik bid u, goede kapitein," hernam ik, de handen vouwend en smeevend tot hem opziende. "Ik heb dat wel tot de oude vrouw gezegd om mij met haar vroolijk te maken, maar gij begrijpt zelf, goede beste heer, dat het maar scherts was. Ik bid u, maak zulke groote gedachten niet van een woord, dat alleen voor de grap gesproken is."

De kapitein zag mij met een goedhartigen blik aan, en daarop het hoofd schuddend, zeide hij: "Al zoo groot en nog zulke domme dingen! 't Is goed, dat gij eens onder ons komt, jonge borst, dan zult gij eens leeren u als een man te gedragen. Gij blijft vooreerst maar eens hier en middelerwijl zullen wij met uw vader wel tot een akkoord komen. Heeft hij de drie duizend daalders niet, dan zullen zijne vrienden ze wel hebben. Intusschen kunt gij met mijn zoon Karel kennismaken. Hij is van uwe jaren. Gij zult stellig wel goede kameraden worden."

Met deze woorden nam de kapitein mij bij den arm, en voerde mij naar den achtersten hoek der grot, waar een jonkman op eene matras lag. Zijn bleek gelaat, dat bij het flauwe schijnsel der lamp, die bij zijn leger stond, nog bleeker scheen dan het werkelijk was, stak sterk af bij de zwarte lokken, die over zijne schouders goldfen, en zijn groot blauw oog, dat hij met een vriendelijken glimlach tot mij opsloeg, gaf aan zijn regelmatige schoone trekken een zoo edele en fijne uitdrukking, dat ik niet gelooven kon hier den zoon van een rooverhoofdman voor mij te zien.

"Hoe gaat het u, Karel, mijn jongen?" vroegde de kapitein nederbukkend en de zwarte lokken van den jonkman terzijde strijkend. "Gevoelt gij u beter?"

"Dank u, vader," antwoordde de jongeling met zachte, welluidende stem. "De koorts is af, en zoo zij nu maar wat wil wegblijven, zal ik spoedig weer op de been zijn."

"Hier is een kameraad voor u," vervolgde de kapitein op mij wijzend. "Hij zal u wat gezelschap houden. Ik zal u een kruik wijn en een stuk van een haas met wat brood zenden," zeide hij tot mij, terwijl hij mij goedhartig

aanstiet. „Ga zitten en praat nu maar eens wat met Karel. 't Is een prachtige jongen,” fluisterde hij mij in het oor. „Gij zult plezier van hem hebben.”

Ik zette mij op een bank neder en den jonkman aanzierende, zeide ik: „Gij schijnt ziek te zijn, lieve mijnheer. Sukkelt gij aan de koorts?”

„De anderdaagsche,” antwoordde de zieke, „maar ik hoop er spoedig af te zijn. Maar zijt gij niet erg geschrikt, toen men u hierheen bracht?”

„Ja, dat ben ik wel, ik dacht dat men mij vermoorden wilde.”

„Neen, zoo erg is het niet onder ons,” antwoordde de jonkman met een glimlach. „Mijn vader is geen bloed-dorstig man. Ik geloof zelfs, dat hij veel liever weer dienst zou gaan nemen in het leger, dan dit rooversleven leiden. Maar dat gaat nu niet; er is geen oorlog meer, en nu is het te laat. Wij zijn al dikwijls met de troepen slaags geweest, zooals gij ziet. Daar ginds ligt onze sergeant, die heeft een sabelhouw over het hoofd gekregen en naast hem ligt Dallenberger; die heeft een kogel in de dij, en die is er nog niet uit. Hij lijdt veel pijn, geloof ik, de arme kerel. Was ik maar beter, dan kon ik hem helpen, want ik speel hier voor wondarts, moet gij weten.”

„Hebt gij dat dan geleerd?” vroegde ik een weinig verwonderd, want ik kon mij niet voorstellen, hoe hij aan deze plaats onderwijs in de heilkunde kon ontvangen hebben.

„Ja, zoo'n beetje,” antwoordde hij. „Mijn oom, die chirurgijnmajoor in het leger geweest is, heeft mij van kindaf in het zalven, pleisteren, aderlaten, snijden en kerven onderwezen. In ons laatste gevecht met de troepen is hij echter gesneuveld, en nu moet ik alleen den dienst waarnemen.”

„Ei, zoo moet het er dan heet toegegaan zijn,” hernam ik. „Duurde het gevecht lang?”

„Ja, nog al. Wij vochten van twaalf uren op den middag totdat de avond inviel. Wij verloren drie dooden en hadden twee zwaar gekwetsten, die gij daar ginds ziet liggen. De troepen lieten acht dooden achter en voerden een nog grooter aantal gekwetsten mede. Zij zijn niet tegen ons opgewassen, maar geen wonder, onze kerels vochten ook om hun leven, zij weten dat zij dadelijk opgehangen worden, als zij gevangen worden genomen. Buitendien zijn de troepen niet zoo goed met het terrein dezer bergstreek

bekend als wij. Wij hebben onderaardsche gangen en trappen gemaakt, waardoor wij hen van alle kanten in den rug en in de flank kunnen aanvallen. Soms ook weten wij hen naar een plek te lokken, waar wij een kruitmijn verborgen hebben, die wij laten springen, juist als zij er met hunne voeten op staan. Op die wijze hebben verleden jaar twee en dertig man troepen op één oogenblik den dood gevonden. Ja het is een bloeddorstig en moorddadig handwerk, dat wij drijven. Ik denk soms wel eens: zou dit altijd zoo in de wereld geweest zijn, namelijk dat de menschen er maar op uit waren om elkander te vermoorden en dood te slaan? Een mensch is nog erger dan een dier, denk ik wel eens, want de koeien, varkens en schapen, die hier grazen, leven in vrede met elkander en huppelen vroolijk in het groene gras, en onze honden mogen elkaer soms de tanden eens laten zien, maar daar blijft het dan ook bij, en straks spelen zij weér als goede vrienden met elkander; maar de mensch houdt niet op totdat hij den ander dood aan zijne voeten ziet liggen. Mijn lieve moeder had daar altijd zooveel onder te doen; zij placht tot mij te zeggen: „Karel, de dooden zijn er beter aan toe dan de levenden, want zij rusten in het stille graf; daar is geen pijn en bloedstorting.” Thans rust zijzelve er reeds. Die goede moeder! Zij was zulk een goede moeder.”

Tranen stonden in 's jonkmans oogen, toen hij deze korte maar treffende lijkrede op zijne moeder hield. Ik zelf voelde iets, dat op aandoening geleek, in mij opkomen.

„Heeft uwe moeder hier dan ook gewoond?” vraagde ik belangstellend.

„Ja zeker. Aan de overzijde van deze rotsspleet is de grot der vrouwen. Wij tellen om en bij de negentig mannen. Ruim de helft zijn gehuwd en hunne vrouwen wonen bij elkaer met de kinderen. Wij tellen alles en alles, groot en klein te zamen genomen, bijna tweehonderd zielen. Ik was zes jaar toen wij ons hier in de Dennegroeve nederlieten. Ik was altijd bij mijne moeder, die mij liefhad als den appel harer oogen. Zij wilde nooit toelaten, dat ik mede op strooptochten uitging, ofschoon de jongens reeds met hun zevende jaar in dienst moeten treden om te verspieden, of bij nacht door kleine vensters te kruipen, waar een groot mensch niet door kan. Ook moeten zij in een gevecht kruit en lood en alles wat er bij noodig is aandragen. Menig kind, dat kunt gij begrijpen, heeft daarbij

reeds den dood gevonden. Ik zal u morgen ons kerkhof toonen, daar zult gij ook kindergrafjes zien. Evenwel, ik ben in den beginne ook mede op de nachtelijke tochten geweest, want toen mijne moeder er zich tegen verzette dat ik medeging, begonnen de andere kinderen en hun ouders te morren, en zeiden dat mijn vader partijdig en onrechtvaardig was, daar hij zijn eigen bloed spaarde en dat van zijne manschappen opofferde. Zoo moest ik dan wel mede, maar ik heb er altijd een afkeer van gehad, en ik wenschte dikwijls, dat mij maar een kogel treffen mocht, dan kon ik ook in het stille graf rusten, want de nood der menschen, die wij beroofden, brak mij het hart. Eens bijvoorbeeld — ik zal het nooit vergeten — was er besloten een der kinderen van den predikant van een naburig dorp te rooven, daar wij zeker waren dat de vader en de gemeente alles geven zouden wat ze hadden, om het weer los te koopen. Wij begaven ons, zes man en een sergeant, in het holst van den nacht naar des predikants woning, die naast de kerk op een kleinen afstand van het dorp stond. Het was mijne beurt als verspieder mede te gaan. Ik was nog geen twaalf jaren oud. Toen wij doodstil, met ingehouden adem, het huis bereikt hadden, werd mij gelast in het keldervenster te kruipen en het huis te doorzoeken, om te zien waar de kinderen sliepen. Het gelukte mij, hoewel met veel moeite, door het nauwe keldergat te kruipen, en toen men mij mijn lantaartje toegereikt had, sloop ik de trap op. Het was doodstil in huis. Alles lag in diepe rust. Nadat ik in de twee zijkamers gekeken had, waarvan de deuren openstonden, sloop ik de huisgang dieper in, en kwam voor de deur der achterkamer, die aanstond. Ik duwde haar zachtken open en bevond mij in een slaapvertrek, dat door een nachtlampje flauw verlicht was. In een bed ter linkerzijde lagen de predikant en zijn vrouw te slapen. In twee kleinere bedjes ter rechterzijde lagen vier kinderen. Ik liet het schijnsel van mijn lantaarn op hun gelaat vallen. Daar lagen ze als bloeiende rozen, met een glimlach op de lippen, weinig bewust welk een onheil er boven hun hoofd zweefde. Ik stond een poos als aan den grond genageld bij dit aandoenlijk gezicht. Ach, dacht ik, hoeveel gelukkiger zijn deze kinderen dan ik! Zij hebben zeker nog nooit menschenbloed gezien en weten niet wat een lijk is. Zij leven in rust en vrede bij hun ouders en leeren een menigte zaken,

waarvan ik niets weet! Ik zag de kamer rond en bespeurde een groot boek, dat opengeslagen op de tafel lag. Mijne nieuwsgierigheid dreef mij er in te zien. Ik las: „Er was een zeker man krank, genaamd Lazarus,” en voortlezende vernam ik, dat het de geschiedenis was van een man, die gestorven was en door Jezus weér uit het graf werd opgewekt. Ik vond die geschiedenis zoo mooi, dat ik met lezen schier niet kon ophouden. Ik moest echter voort, want ik vreesde dat men daar buiten ongeduldig worden zou. Ik kon echter er niet toe komen deze arme, onschuldige menschen, met hun onnoozele kinderen, in de handen van onze mannen over te leveren. Ik bezon mij wat er te doen was om hen te redden. Spoedig was mijn besluit genomen. Ik sneed zachtkens het blad, dat ik gelezen had, uit het boek, en een klein stukje wit papier er afgescheurd hebbende, verbergde ik het in mijn wambuis. Op het afgescheurde stukje schreef ik met potlood: „Laat morgen soldaten komen; er is gevaar.” Dit beschreven strookje legde ik op het boek. Daarop mij zacht verwijderend, bereikte ik het keldergat weder. Toen ik er doorgekropen was, zeide ik tot de mannen: „’t Is hier vannacht geen zaak iets te beginnen. De predikant heeft zeker vrienden te gast. Het huis is vol mannen. Wij moeten het tot een anderen dag uitstellen.” Zoo trokken wij dan onverrichter zake af, en den volgenden dag vernamen wij, dat er een afdeeling soldaten in het dorp ingekwartierd werd. Intusschen werd het ook bekend, dat de predikant’s morgens een briefje op zijn tafel gevonden had; nu werden onze manschappen woedend op mij. Sommigen verlangden zelfs van mijn vader, dat ik als verrader zou doodgeschoten worden. Het gelukte hem echter den kriegsraad te bewegen uit aanmerking van mijne jonkheid, mij met een zware kastijding er te laten afkomen. Sedert wilde men mij op de nachtelijke tochten niet meer medenemen, en daar mijn oom als wondheeler veel dienst van mij had, werd er besloten dat ik tot wondarts zou opgeleid worden. Het uitgescheurde blad van het groote boek heb ik trouw bewaard en wel duizendmaal gelezen. Er staat in van Jezus, dat Hij de goede Herder is, en dat Hij aan zijne schapen het eeuwige leven geeft, en dat Hij Lazarus uit den dood heeft opgewekt; en hoe verblijd Martha en Maria waren, toen zij haar broeder levend terug bekwamen, en dat Jezus de opstanding en het leven is. Ik zou het u

wel alles kunnen opzeggen, want ik ken het geheele blad van buiten. Ik zou wel willen weten of dat alles waarlijk gebeurd is, dan of het maar eene vertelling is. Ik denk het niet, want wij hebben hier nu al zooveel dooden gehad, maar ik heb al die jaren, dat ik hier geleefd heb, nog nooit een dood mensch levend zien wordend. Maar mijne moeder zeide, zij geloofde wèl dat het gebeurd was, doch waar en wanneer wist zij niet recht. Zij zeide, Jezus was onze lieve Heer, die aan een kruis genageld en gestorven was, en dat Hij weer uit het graf was opgestaan, om ons in den hemel te brengen. Maar ik kan niet begrijpen hoe dat zijn kan. Weet gij er iets van? Want gij zult wel vele dingen geleerd hebben, waarvan ik niets weet. Ik zou wel wenschen, dat het alles waarlijk gebeurd was, wat er op dat blad staat. Dikwijls als ik op ons kerkhof kom en bij het graf mijner moeder sta, denk ik: Och, als Jezus nu eens kwam en haar weêr uit het graf opriep, zooals Hij met Lazurus gedaan heeft, wat zou ik blijde zijn! En al die dooden — als zij eens weêr levend werden! Maar neen, denk ik dan wel eens, dat zou ik toch niet willen, want dan zouden ze weder beginnen te vechten en bloed te vergieten. Maar mijne moeder — o, dat zou ik wel willen! Zij was zoo goed! Zij kon dikwijls naar den hemel zien en zeggen: „Karel, och, als wij daar eens zijn! Daar is het beter dan in deze doodsgroeve.” „Maar moeder,” zeide ik dan, „hoe weet gij dat? Zijt gij er dan geweest? En hoe kunnen wij er komen? Het is zoo ver!” „Ach, kind,” zeide zij dan, en keek mij met haar schoone blauwe oogen zoo zacht en teeder aan, „daar, hoop ik, zal God ons nog eens brengen. Wij zullen hier toch niet altijd blijven, en dat is een groot geluk. En waar we dan komen, daar zal het toch altijd beter zijn dan hier, want ik kan niet gelooven dat er bij onzen lieven Heer doodgeslagen en bloed vergoten wordt.” Wat dunkt u daarvan, Johan? Heet gij niet Johan? Gij moet mij ook maar Karel noemen, want dat is mijn naam. Ik schrijf mij Karel Regenlaub. Gij hebt zeker veel van den hemel en van alles wat daar te zien is geleerd. Hebt gij niet?”

Terwijl de jonkman aldus als in één adem tot mij sprak, zat ik met open mond en ooren te luisteren. Ik wist niet of ik droomde of waakte, want wat ik ook verwacht had onder de roovers te zullen bijwonen, zulk een gesprek zeker niet. Ik moest zelf bekennen, dat ik onder mijne

kameraden, die zich zeker beleedigd zouden geacht hebben roovers genaamd te worden, zulk eene taal nooit gehoord had, en dat de jonge roover, die hier vóór mij lag eene behoefte aan de kennis der hemelsche dingen openbaarde, die ikzelf in mijn hart niet bespeurde. Ik gevoelde mij zelfs eenigszins verlegen hoe dit gesprek met hem voort te zetten. Ik had liever gehad dat hij mij nog meer van zijne rooversgeschiedenissen en nachtelijke strooptochten verhaald had. Ofschoon ik ten huize mijner ouders den inhoud des Bijbels en de zaligmakende waarheid volkomen had leeren kennen, zoo was mijn hart toch zoo vreemd van en vijandig tegen de dingen Gods, dat ik mij beklaagde niet op de bank bij het vuur onder de schertsende en drinkende roovers gezeten te zijn, en besloot aan mijn gesprek met dezen verwijfden knaap, zocals ik hem in mijne gedachten noemde, zoo spoedig mogelijk een einde te maken.

„Ja mijn vriend,” zeide ik tot hem, „van al die dingen heb ik wel het een en ander in mijn ouders huis en in de school hooren spreken, maar ik ben er al weder veel van vergeten, en wij zijn ook nog te jong om ons met zulke hooge en diepzinnige zaken bezig te houden. Ook ken ik het boek wel, waaruit gij dit blad gescheurd hebt. Het is de bijbel. Alle lieden in ons dorp hebben het in huis, en de predikant preekt er uit als hij 's Zondag op stoel staat.”

Hier kwam mij in de gedachte, dat ik het bijbeltje, dat voor mijne zuster bestemd was, in mijn zak had, en ik was op het punt van het te voorschijn te halen, om het hem te geven. Doch ik bedacht, dat het zilveren beslag de begeerte der roovers opwekken zou, en het was al genoeg, meende ik, dat zij mij de mand, met al wat er in was, ontnomen hadden.

„Preekt de predikant uit dat boek?” vroegde Karel. „Gelooven de menschen in uw dorp dan allen, dat het waarlijk gebeurd is, wat er op dat blad staat?”

„Ja, dat gelooven zij,” antwoordde ik, „maar 't is al zoolang geleden dat het gebeurd is, dat velen reeds beginnen er geen geloof meer aan te slaan.”

„Maar gelooft gij het dan?” vroegde Karel, zich halverwege oprichtende en mij met levendigheid in de oogen sturende.

„Ja, wat zal ik zeggen?” antwoordde ik na een poos

zwijgens. „Ik geloof het omdat anderen het gelooven, maar ik ben er niet bij geweest toen het gebeurd is, en dus kan ik er niet veel van zeggen.”

„Och, maar het zou toch heerlijk zijn, als het gebeurd was!” riep Karel uit. „Als er zulk een mensch als Jezus eens was, die de dooden weér levend maken en ons het eeuwige leven geven kon, en als het eens waar was, wat ik gelezen heb, dat Hij zeide: Ik ben de opstanding en het leven; die in Mij gelooft zal leven, al ware Hij ook gestorven! Wat zou dat heerlijk zijn! Waar of die Jezus nu wel wezen mag? Weet gij dat ook?”

„Zeker,” zeide ik. „Hij is in den hemel. Ten minste, wij lezen in den bijbel, dat Hij opgevaren is naar den hemel.”

„Zoo, is het waar?” vroegde Karel, terwijl zijne oogen schitterden. „Is Hij daar waarlijk heengegaan? En wat doet Hij daar nu?”

„Wel,” antwoordde ik, „daar zit Hij op den troon aan de rechterhand van God, en daar bidt Hij voor ons. Tenminste, zoo staat het in den bijbel.”

„Is het waar!” riep Karel uit, terwijl hij in diep nadenken verzonken bleef. „Is Hij daar nu...” herhaalde hij....

„En zou — en zou mijne moeder daar nu bij Hem zijn? Maar,” vervolgde hij, als uit een droom ontwakend, „ik heb ook gelezen dat Jezus sterven zou voor het volk, en niet alleen voor dat volk, maar opdat Hij ook de kinderen Gods, die verstrooid waren, tot één zou vergaderen. Daarmede eindigt mijn blad, en ik zou gaarne weten wat er verder volgt, want ik begrijp dat niet. Weet gij het?”

Ik wilde hem hierop antwoorden, toen Langholz bij ons kwam, en mij noodigde naar het voorste gedeelte der grot te gaan, om met den kapitein en zijn gezelschap het avondeten te nuttigen. Deze uitnoodiging was mij zeer welkom, niet alleen omdat mijne maag naar het avondmaal verlangde, maar ook omdat mijn hart de voortzetting van dit gesprek schuwde. Hoe weinig gevoelde ik toen dat Karel en ik op dat oogenblik het beeld van Jakob en Ezau vertoonden! Hij hongerde naar den zegen Gods, dien ik om een schotel met spijs veronachtzaamde!

Ik zal u met de bijzonderheden van mijn verblijf onder de vrijbuiters niet uitvoerig bezighouden. Dat verblijf duurde langer dan ik op den eersten avond verwacht had dat het zijn zou, maar niet langer dan ik begeerde. Men zond een bode tot mijn treurende ouders met een eisch

van drie duizend daalders als losgeld; maar deze kwam onverrichter zake terug. Mijn vader kon op verre na er niet aan denken, die som bij elkander te brengen. Hij bood een zesde gedeelte er van aan, maar hiervan wilde de krijgsraad niets hooren. Men berichtte mij, dat er van mijne invrijheidstelling vooreerst niets komen kon, en toen ik daarop antwoordde, dat mij dit geenszins speet daar het leven mij hier best beviel, deed de kapitein mij den voorslag, als medelid bij zijn bende in dienst te treden. Hier had ik niets tegen. Ik legde den eed voor den krijgsraad af, werd plechtig ingewijd, en mijne opname in hun korps werd met een luidruchtig drink- en feestmaal besloten. Bij die gelegenheid werd ik voor de eerste maal van top tot teen met wapens omhangen, en toen ik mij in mijn bontkleurig rooversgewaad gedost, in den spiegel beschouwde, zwol mijn borst alsof ik de wereld overwonnen had. Ik werd van nu af met nog eenige andere nieuwelingen geregeld elken dag in den wapenhandel geoeffend; iets, dat ik spoedig aanleerde, want een kunst, waarvoor men lust en aanleg heeft, wordt men spoedig meester.

Onderwijl vestigde zich tusschen Karel en mij een hartelijke vriendschap. Hij herstelde spoedig van zijne koorts, en nu ik hem in het dagelijksch leven leerde kennen, bevond ik dat hij toch alles behalve zulk een verwijfde knaap was, als waarvoor ik hem bij onze eerste kennismaking gehouden had. Integendeel, ik ontwaarde dat hij door de gansche bende, wegens de mannelijkheid van zijn karakter geacht en om zijn minzame dienstvaardigheid op de handen gedragen werd. Wel was er niets van die ruwheid en snoevende pralerij in hem te bespeuren, die het meerendeel der manschappen kenmerkte. Een vloek- of scheldwoord hoorde ik nimmer uit zijn mond. Maar als zijn toorn hem soms bewoog den onbeschoften beleediger fier onder de oogen te treden, en ik dan bemerkte hoe deze „geknevelde ijzervreters” alleen voor zijn blik als lammeren terugdeinsden, kwam het mij voor, alsof er in hem alleen meer moed en kracht was dan in de gansche bende te zamen genomen. Er was dan ook onder de manschappen slechts één stem over hem, als men over zijn gedrag in het strijdgewoel sprak. Den dood scheen hij even weinig te vreezen, als anderen hun wijnkruik. Van zijne instrumenten en medicijnen voorzien, volgde

hij het korps op de gevaarlijkste tochten, en dikwijls werd hij bezig gezien een gekwetste de wonden te verbinden, terwijl de kogels van alle kanten om hem heen floten.

Men behoefde niet veel kennis van het menschelijk karakter te bezitten, om te kunnen begrijpen dat een jonkman, met zulk een fijn gevoel en zulke edele beginselen bedeed, als een vreemdeling onder deze ruwe, hardvochtige en lichtzinnige menschen verkeerde. Er was niemand onder de jongelieden dezer bende, voor wien hij zelfs een zweem van vriendschap gevoelen kon. Schoon ik nu in het ruwe rooversleven veel meer behagen vond dan hij, zoo was mij toch, tengevolge mijner opvoeding in mijn ouderlijk huis eene beschaving eigen, die bij al mijne kameraden gemist werd. Ik had op de school goed geleerd. Met de waarheid der Schrift was ik wel bekend. Ik wist zeer goed hoe een Christen zich heeft te gedragen, want mijn vader was een oprecht Christen, en mijne moeder een vrome, godvreezende vrouw. Vloeken en ruwe taal, schoon mij niet vreemd als ik mij in het gezelschap van vloekers bevond, was mij toch niet tot eene hebbelijkheid geworden, daar er in mijn vaders huis nimmer een onordelijk woord gehoord werd. Ook mij was van jongsaf te veel gevoel voor het fatsoenlijke, welluidende en betamelijke ingeprent geworden, dan dat ik geen smaak en welbehagen in een behoorlijk en geregeld gesprek zou gevonden hebben. Dit alles was oorzaak, dat Karel en ik ons tot elkander getrokken gevoelden. Zijn edel, rein beeld maakte een onuitwischbaren en zelfs weldadigen indruk op mij. Ik onthield mij onwillekeurig, alleen uit schaamte voor hem, van menige laagheid, waartoe het voorbeeld der ruwe gasten mij anders allicht zou verleid hebben. Hij daarentegen ondervond, dat ik de eenige van de gansche bende was, die eenigszins vatbaarheid toonde om te kunnen verstaan wat hij gevoelde en dacht. Met mij alleen kon hij een gesprek houden over andere dingen dan eten en drinken, vechten en stelen. Buitendien kon hij in den omgang met mij zijn onverzadelijken dorst naar de kennis der onzienlijke dingen eenigszins bevredigen. Evenals een ezel, die een mand met broden draagt, maar zelf distels eet, zoo bracht ik het evangelie manna in deze barre wildernis, terwijl ik mijzelf met de giftige kruiden der zonde voedde.

Het was ongeveer een week na mijn eerste gesprek

met Karel, ik was nog niet als medelid bij de bende ingelijfd, toen wij op zekeren avond samen alleen bij het vuur zaten. De grootste helft der bende was op een nachtelijke verkenning uit, en zij die thuis bleven, bewaakten de posten. Karel en ik hadden elkander reeds liefgekreten en een vertrouwelijke, vriendschappelijke toon had zich reeds tusschen ons gevestigd. Over godsdienstige onderwerpen hadden wij echter niet weder gesproken. Ik had de gelegenheid daartoe altijd ontweken.

„Maar gij hebt mij in het geheel nog niet verteld,” zeide hij, „hoe het eigenlijk gekomen is, dat gij in handen der onzen geraakt zijt. Hebben zij u onderweg opgelicht?”

„Ja,” antwoordde ik. „Ik was op den terugweg van het stadje, waar mijne moeder mij heengezonden had, om geschenken voor den kerstboom te koopen.”

„Voor den kerstboom? Wat is dat?”

„Och, dat is een eenvoudige tak van een groenen denne- of sparreboom, die in een pot met aarde geplant, op tafel of op den vloer der kamer geplaatst wordt. Op de twijgjes worden aan alle kanten kaarsjes geplaatst, twintig, dertig, veertig in getal, naargelang de boom klein of groot is. Tusschen de kaarsjes worden allerlei geschenken voor kinderen en ook voor volwassenen opgehangen, alsmede onderscheidene voorwerpen van glas, klatergoud, goudpapier, enz., die flikkeren en schitteren kunnen als de kaarsjes opgestoken zijn. Op den avond vóór den Kerstdag en ook op beide volgende avonden worden de kaarsjes aangestoken; mijne ouders roepen de huisgenooten te zamen en wij scharen ons allen, klein en groot, rondom dien helder verlichten, schitterenden kerstboom. Eerst zingen wij een kerstlied, dan doet mijn vader een kort gebed, en daarop vertelt hij ons van de geboorte van Christus. Ieder van ons moet dan een tekst uit den bijbel of een gezangvers, op de geboorte van Christus toepasselijk, opzeggen, en dan worden de geschenken van den kerstboom afgeplukt en rondgedeeld. Gij kunt begrijpen dat dit een groote vreugde in huis geeft. Het is een waar feest voor de kinderen; zij denken er reeds weken tevoren aan. Maar dezen keer zal het een recht droevige avond bij mijne ouders aan huis geweest zijn. De kerstboom zal wel niet gebrand hebben.”

„Die armen lieden!” antwoordde Karel op medelijdenden toon. „Wat zullen zij om u treuren. Maar,” vervolgde hij,

met een levendigheid van blik, die bewees dat een belangrijke gedachte al de andere bij hem verdrong, „wat is toch die Kerstdag, en wat weet gij van de geboorte van den Christus?”

„Wel,” antwoordde ik, „dat staat alles in den Bijbel beschreven. Op Kerstdag herdenken wij hoe Jezus ruim achttienhonderd jaren geleden te Bethlehem in een kribbe in een beestenstal geboren is.”

„In een beestenstal!” riep Karel uit. „Meent gij zulk een koestal als de boeren hier hebben?”

„Ja zeker,” antwoordde ik, over de verbazing van den jonkman glimlachend. Ach, ik was aan de voorstelling van dien beestenstal reeds zoo gewoon, dat ik niet eens meer gevoelde welk een ontzaglijke tegenstelling die nederige plaats vormde met den hoogheerlijken persoon, die er in geboren was. „Ja zeker, juist zulk een koe- of schapenstal. Daar is Jezus geboren.”

„Diezelfde Jezus, die Lazarus uit het graf heeft opgewekt!” riep Karel nog meer verbaasd uit, „en die zeide: Ik ben de Opstanding en het Leven! Hoe is dat mogelijk!”

„Och, dat zijn oude geschiedenissen,” zeide ik. „Maar van een beestenstal gesproken: is Langholz vanavond er niet op uit om het vee uit den stal van den houtvester te halen? Dat zal ook zoo heel gemakkelijk niet gaan. Ik zou er wel eens bij willen zijn, om te zien hoe hij dat aanlegt.”

„Ik niet,” zeide Karel. „Ik was liever in den stal, waar Jezus geboren is. Kom, gij moet mij nog meer daarvan vertellen. Hoe kwam dat toch? Waren de ouders van Jezus dan zulke arme lieden? Of waren zij misschien op de vlucht in oorlogstijd? Want ik ben ook op een hooizolder geboren, moet gij weten. Mijn moeder heeft het mij dikwijls verteld. De Oostenrijkers zaten ons op de hielen, en mijn moeder vluchtte bij een boer in, bij wien zij drie weken lang in het hooi verborgen bleef. Zoo zal het ook wel met de ouders van Jezus gegaan zijn.”

„O hé neen, dat was heel anders,” zeide ik. „De ouders van Jezus waren volstrekt niet op de vlucht. Zij waren op reis en juist te Bethlehem aangekomen, toen Maria, zoo heette de moeder, van haar eerstgeboren zoontje beviel.”

„Maria!” riep Karel vroolijk uit. „Heette zij Maria? Zoo heette mijn moeder ook. En hoe heette de vader?”

„Die heette Jozef. Maar hij was eigenlijk de vader van

het kind niet. Hij was Maria's bruidegom, en stond juist met haar op trouwen, toen zij van Jezus moeder werd."

"Ei zoo?" antwoordde Karel ernstig. „En wie was dan de vader!"

Jezus was Gods Zoon. Maria woonde te Nazareth, een klein, gering stadje, een heel eind van Bethlehem, en zou met Jozef, die een arme timmerman was, trouwen, toen er een engel in haar woning kwam en haar zeide, dat zij moeder worden zou van een zoon, die Jezus heeten zou en de Zoon van God was, en dat hij een groot Koning zijn zou."

"Och, is dat waar!" riep Karel uit. „Dat is heerlijk. Wat zal die arme vrouw verbaasd geweest zijn! En wat zeide zij toen?"

"Wel zij begreep er niets van en zij vroegde den engel, hoe dat mogelijk kon zijn. Maar de engel zeide haar: „De Heilige Geest zal over u komen en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwten, en daarom zal dat heilige kind, dat uit u geboren zal worden, Gods Zoon genaamd worden. Want," zeide de engel, „geen ding zal bij God onmogelijk zijn."

"Neen, zeker niet," antwoordde Karel. „Hij, die al deze bergen en bosschen, de zon, de maan en sterren gemaakt heeft, kan ook een kind doen geboren worden. En wat zeide Maria toen?"

"Niets."

"Niets?"

"Neen, want de engel ging heen, maar zij vertelde het aan haar bruidegom Jozef, en die was eerst kwaad op haar, omdat hij meende dat zij hem maar wat wilde wijs maken, en hij wilde haar maar in stilte verlaten, om met haar in geen moeielijkheid te komen. Maar God verscheen hem in een droom, en zeide hem, hoe het met de zaak gesteld was, en toen was hij natuurlijk weer tevreden."

"Ja, dat laat zich begrijpen. 't Was ook geen kleinigheid voor hem. Maar wat zal die man verrukt geweest zijn, nu hij wist dat zijne bruid moeder van Gods Zoon worden zou! Maar wat mij vreemd voorkomt is, dat die menschen zoo arm waren. Hebt gij niet gezegd, dat hij maar een arme timmerman was? Ik had gedacht, dat de moeder van Jezus ten minste eene prinses of koningin zou geweest zijn."

"Ja, dat was zij eigenlijk ook," antwoordde ik. „Zij en

Jozef waren afstammelingen van het koninklijke huis van David, die duizend jaar vroeger koning der Joden geweest was. Maar zijn geslacht was in armoede geraakt, omdat andere koningen zich met geweld van den troon hadden meester gemaakt, en nu moesten Jozef en Maria, ofschoon zij koningskinderen en rechtmatige erfgenamen van den troon waren, met hunne handen zien aan den kost te komen."

"Ha, zoo! Nu wordt het mij duidelijk," zeide Karel. "Daar ziet men uit, dat God een God van recht en gerechtigheid is, en dat Hij naar iemands kleed en stand niet ziet. Ik heb wel eens gedacht: zou God ook zoo weinig om de arme lieden geven als de menschen in onzen tijd doen? Want dat is toch maar zoo, als men geen geld heeft, wordt men in de wereld niet geacht. Een arm man wordt maar onder den grond gestopt, maar een rijke wordt met pracht en statie begraven, en op zijn graf wordt een marmeren tombe opgericht. Ik heb wel eens gedacht: zou die rijke nu in den hemel ook weer in een prachtig huis en de arme alleen in een leemen hutje wonen? Maar als ik dan weder bedenk, dat toch zoovele rijken boos en zoovele armen, goede brave lieden zijn, dan kan ik niet gelooven, dat God ten minste na hun dood geen recht doen zou, en dat nu de beurt ook niet eens aan den arme zou komen, om een beter en genoeglijker leven te hebben. Maar nu zien wij het reeds aan Maria bewezen, dat God naar armoede of rijkdom niet vraagt. Want er zullen toch in dien tijd ook wel koningen geweest zijn; doch de engel werd tot de arme Maria gezonden en niet tot de koningen, nietwaar?"

"Gij spraakt daar van graftomben," zeide ik. "Ik heb uw kerkhof nog niet gezien. Gij zoudt er mij eens heenbrengen. Zijn daar ook graftomben?"

"Dat kunt gij begrijpen!" antwoordde Karel. "Wij hebben hier wel wat anders te doen, dan graftomben te maken. Als wij onze dooden begraven hebben, stapelen wij een hoop steenen op zijn graf, en slaan er een plank bij in den grond, waarop zijn naam met een mes ingesneden staat. Maar voor mijn moeder heb ik toch een kleine graftombe gemaakt. Ik vond een granietblok, dat door de vorst gebarsten was en toevallig als een piramide spits toeliep. Daaraan heb ik zoolang geschuurd en geveild en gebeiteld, totdat het er behoorlijk uitzag, en toen heb ik er met den

beitel deze woorden ingeschreven: HIER LIGT MIJNE L. L. MOEDER MARIA REGENLAUB."

"L. L. Moeder?" vroegde ik. "Wat beduidt dat?"

"Dat beduidt: lieve, lieve moeder," antwoordde Karel, weemoedig glimlachend. "Dat deed ik, omdat er geen plaats was om het er voluit op te zetten. Anders had ik er gaarne nog wel meer op gezet, en nog tien l's er bij. Zij was zulk een goede moeder, Johan. Daarvan kunt gij u geen begrip maken."

"Wij moeten toch morgen dat kerkhof eens gaan zien," zeide ik. "Is het ver van hier?"

"Nee, niet zoo ver als Nazareth van Bethlehem. Wij behoeven er geen reis om te maken, zooals Jozef en Maria. Maar vertel mij nu verder. Waarom gingen zij in die omstandigheden op reis?"

"Och, laat ons daarover nu eens op een anderen tijd praten," hernam ik gemelijk. "Zijn hier ook hazen en vossen?"

"Nee, kom, gij moet mij vertellen," antwoordde Karel op beslist toon. "Wij hebben nu zoo heerlijk den tijd."

"Welnu dan," vervolgde ik. "Gij zeidet daar zooeven dat er in dien tijd ook wel koningen zullen geweest zijn. Ja, die waren er genoeg. Over het Joodsche land, waarin Maria woonde, regeerde toen zekere koning Herodes, die een ruwe, wreede, bloeddorstige gast moet geweest zijn. Hij was echter eigenlijk maar een soort van zetbaas, want het land stond toen onder den keizer van Rome, Augustus genaamd, die de geheele wereld toen ter tijd veroverd had, en over de landen, die hij prijsmaakte, koningen aan- en afzette naar zijn welgevallen. Nu had de keizer een gebod laten uitvaardigen, dat de menschen in al de landen, die tot zijn rijk behoorden, moesten opgeschreven worden. Ik denk dat hij eens weten wilde over hoeveel volk hij toch wel regeerde, of mogelijk was het ook wel omdat hij eene belasting wilde uitschrijven, of troepen lichten. Hoe het ook zij, een ieder moest naar de stad of het dorp gaan, waar hij eigenlijk van ouder tot ouder thuis behoorde, om zich daar te laten opschrijven. Nu woonden Jozef en Maria wel in Nazareth, maar zij waren eigenlijk uit Bethlehem afkomstig, want daar was hun stamvader koning David geboren, waarom Bethlehem ook de stad Davids genaamd werd. Daar moesten zij nu natuurlijk heenreizen of zij wilden of niet, want met het gebod

van zulk een machtig keizer was niet te spotten. Zoo kwamen zij dan te Bethlehem; maar toen zij naar logies zochten, was er geen plaats meer, want alles was vol. Er schoot hun dus niets over dan hun intrek in een beestenstal te nemen, 'tgeen toch altijd nog beter was dan in de open lucht, hoewel het daar in dat land zoo koud niet was als hier. En toen het nu nacht werd, beviel Maria van het kind Jezus. Een wieg of luiermant was er natuurlijk niet. Zoo nam men dan een beestenkrib, en nadat men het kind in eenige doeken gewikkeld had, legde men hem daarin. En zoo is Jezus in een beestenstal geboren."

"Verschrikkelijk!" riep Karel. „Dat was dan toch ook al zoo gering als het kon. Toen ik geboren werd, bracht de boerin toch nog een wieg en kindergoed, en ofschoon het maar op een hooizolder was, zoo heb ik toch als een prins gelegen, en ik werd opgepast, alsof ik eenmaal over geheel Pruisen regeeren zou. Maar wat mij verwondert, is dat God niet op de een of andere wijze gemaakt heeft, dat Maria in haar huis kon blijven. De engel had toch gezegd, dat bij Hem geen ding onmogelijk was."

„Nee, dat kon niet," antwoordde ik, „want het was reeds honderden jaren tevoren voorspeld en bepaald geworden, dat de Christus te Bethlehem zou geboren worden."

„Voorspeld?" vroegde Karel verwonderd. „Wie had dat dan voorspeld? Wisten de menschen dat dan al zoolang vooruit?"

„Ja zeker. God had reeds twee duizend jaren tevoren aan Abraham, den stamvader der Joden, gezegd dat uit hem een zoon zou voortkomen, in wien al de geslachten des aardrijks zouden gezegend worden, en later zond Hij profeten onder de Joden, die beloofden, dat er eenmaal een kind, een zoon zou geboren worden, die een groot Koning en de Zaligmaker van zondaren zijn zou. En een van die profeten, met name Micha, had voorspeld, dat dit kind in de stad Davids, Bethlehem, zou geboren worden. Zoo ziet gij, dat Maria volstrekt te Bethlehem komen en daar bevallen moest, anders zou men hebben kunnen zeggen, dat haar kind die beloofde Koning niet was."

„Ah, juist!" riep Karel. „Nu is het mij duidelijk. Hoe wonderlijk is dat! Wat zullen de menschen toegestroomd hebben om dat kind te zien, toen zij hoorden dat het geboren was!"

„Och neen, in het geheel niet,” zeide ik, „want vooreerst was het nacht, en iedereen lag in de rust. En dan geloofden de menschen niet dat een kind van zulk een arme vrouw, in een beestenstal geboren, die beloofde Koning en Zaligmaker zijn kon.”

„Ja, dat begrijp ik,” zeide Karel. „’t Zal toen ook al wel zoo geweest zijn als tegenwoordig. En liep dat toen maar zoo doodstil af?”

„Neen, er waren toch menschen, die naar het kind kwamen zien. Er lagen dien nacht juist eenige herders in het veld de wacht te houden over hunne schapen. Terwijl zij daar zoo lagen onder den blooten sterrenhemel, werd het opeens zoo licht om hen heen als op den klaren middag, ja zoo verblindend licht, dat zij zeker eerst de handen voor de oogen houden moesten. En toen zij eindelijk opezen, stond er een engel bij hen, die geheel als in vuur en licht gehuld was. Maar de engel zeide tot hen: „Vreest niet, want ziet, ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal, namelijk dat u heden geboren is de Zaligmaker, Christus de Heere, in de stad Davids; en dit zal u het teeken zijn, gij zult het kindeken vinden in doeken gewonden, liggende in de kribbe.”

„Zoo was het dan misschien hun eigen schapenstal wel,” zeide Karel, „waar dat kind geboren was. Och, dat was heerlijk. Watzullen zij geloopen hebben om dat kind te zien!”

„Nog niet dadelijk,” hernam ik, „want toen de engel gedaan had met spreken, kwam er nog een menigte andere engelen bij, zoodat zij omringd werden van die heerlijk blinkende schepselen, die eenstemmig aanvingen God te prijzen en te zingen: Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in de menschen een welbehagen!”

„Is het mogelijk!” riep Karel uit. „Daar had ik wel eens bij willen zijn! Wat zullen die herders verrukt geweest zijn! En toen gingen zij zeker zoo spoedig als zij konden naar den stal?”

„Natuurlijk, dat kunt gij begrijpen. En den volgenden dag vertelden zij overal rond wat zij gehoord en gezien hadden.”

„Dat spreekt vanzelf,” zeide Karel. „Wie kon dat ook voor zich houden! En toen zal het in de stad wel storm geloopen hebben.”

„Och neen,” zeide ik, om de kinderlijke eenvoudigheid van mijn vriend glimlachend, „dat ging zoo hard niet.

De menschen hadden het te druk met de beschrijving, en ik denk dat men de herders ook niet geloofde."

"Ja, dat is ook zoo," zeide Karel. "Zij waren ook maar arme, geringe lieden, en men zal hen wel hebben laten praten, meenende dat zij gedroomd hadden."

"Ja en de menschen waren al die voorspellingen aangaande dat kind ook meestal vergeten, omdat het al zoo lang geleden was, of ten minste zij gaven er niet veel om. Maar er waren toch eenige vreemdelingen, die het kind kwamen bezien. Die waren daar gekomen door eene ster aan den hemel."

"Door eene ster?" vroegde Karel verwonderd. "Door zulk een ster als daar ginds aan de lucht staat?"

"Jawel," zeide ik, "maar zij zal wel veel grooter en schitterender geweest zijn. Die menschen waren wijze, geleerde mannen, die in een vergelegen land in het Oosten woonden. Zij hadden daar die buitengewone ster opgemerkt, en hoe zij nu te weten gekomen zijn, dat dit beduidde dat de Koning der Joden geboren was, weet ik niet, maar zooveel is zeker, dat zij terstond op reis gingen naar het Joodsche land; en toen zij het kind te Bethlehem vonden, knielden zij er voor neder, en gaven goud en welriekende specerijen aan Maria, om te toonen hoe verheugd zij waren dat zij den grooten Koning hadden gevonden."

"Verwonderlijk!" riep Karel uit. "Die vreemde menschen kwamen daar uit een ver land om dien heerlijken Koning te zien, en de menschen in het land en de stad zelve keken er niet naar om."

"Ja, dat is wel vreemd," zeide ik. "Maar zoo is het immers nog. Want de Joden willen immers nog niets van Jezus weten, en wij, die ver buiten hun land wonen, noemen Hem onzen Zaligmaker. Daarom heeten wij immers ook Christenen?"

"Och ja, dat is ook zoo," zeide Karel vroolijk. "Daar heb ik nooit aan gedacht, Christus — Christenen. 't Is waar. Maar wat wil dat toch zeggen: Christus?"

"Christus beteekent Gezalfde," antwoordde ik. "Bij de Joden werden de koningen, de priesters en de profeten bij hun inwijding met welriekende olie gezalfd, die over hun hoofd uitgegoten werd. Een gezalfde kon dan of koning, of priester, of profeet zijn. Nu hadden de profeten voorspeld, dat het kind, dat geboren zou worden, alle drie deze waardigheden in zich vereenigen zou, dat wil zeggen, dat

Hij de Koning der koningen, de Priester der priesters en de Profeet der profeten zou zijn. En daarom is zijn naam dan ook Christus, Gezalfd.”

„Is Hij dan ook met olie gezalfd geworden?” vroegde Karel.

„Nee,” antwoordde ik, „maar toen Hij een volwassen man was en gedoopt werd, werd de Heilige Geest Gods uit den hemel op Hem uitgestort, zoodat Hij met den Heiligen Geest is gezalfd geworden.”

„Dat is nog veel heerlijker dan met olie,” hernam Karel. „Daarom moeten wij Hem dan ook dienen en gehoorzamen, omdat Hij de Koning Gods is. Maar hoe is het toen verder met Hem gegaan? Is Hij met zijne moeder te Bethlehém gebleven?”

„Nee zeker niet. Zij is met haar kind naar Nazareth teruggekeerd. Maar lieve vriend, als ik u dat alles vertellen en de geheele levensgeschiedenis van Jezus verhalen zal, kunnen wij wel tot morgen ochtend blijven zitten praten, en dan zullen wij nog niet aan het einde zijn.”

„Och, wat doet dat er toe?” zeide Karel. „Laten wij den nacht er maar bij aanknoopen. Wij hebben morgen toch niets te doen en kunnen zoolang slapen als wij willen. Kom, gij moet mij alles vertellen wat gij weet.”

De gedachte van den ganschen nacht over deze zaken met mijnen vriend te blijven spreken, lokte mij zoo weinig aan, dat ik ernstig overlegde hoe ik mij het best van hem zou ontslaan. Eerst kwam het plan bij mij op, om voor te wenden dat ik hoofdpijn had, doch ik zag vooruit dat hij die reden niet zou laten gelden. Daarop nam ik mij voor stijf en strak staande te houden, dat ik niet meer wist; doch ik had mij reeds verpraat, daar ik hem gezegd had, dat ik hem wel den ganschen nacht zou kunnen bezighouden. Eindelijk herinnerde ik mij, dat ik mijn zusters bijbeltje in den zak had, en dat ik niet beter kon doen, dan het hem te geven. Dan zou hij zich zeker terstond aan het lezen zetten en mij vrij laten gaan waar ik wilde. En wat het zilveren beslag betrof, ik begon te bedenken dat ik waarlijk niet beter kon doen dan het hem in bewaring te geven, daar ik hem reeds genoeg had leeren kennen, om zeker te zijn, dat hij het mij bij mijne invrijheidstelling zou teruggeven.

„Wacht,” zeide ik, in mijn zak tastend. „Ik weet wat. Ik heb een bijbel bij mij. Dien zal ik u geven. Dan kunt gij zelf alles lezen wat ik er van weet.”

„Wat!” riep hij in verrassing uit, „hebt gij een bijbel
En daar heb gij nóg niets van gezegd. Foei dat is ondeugend.”

„Ik had hem u wel eer gegeven,” hernam ik, „maar gij
moet weten dat hij aan mijn oudste zuster behoort, en ik
hoopte hem nog uit de handen der mannen te redden,
want er is een zilveren slot aan, dat negen daalders
gekost heeft. Maar ik wil u het boek geven, op voorwaarde
dat gij het mij teruggeeft als ik weer naar huis terug ga.”

„Dat belooft ik u,” riep hij vroolijk uit, den bijbel van
mij aannemende. „Heerlijk! heerlijk! Nu kan ik alles,
alles te weten te komen.”

En terstond opende hij den kostbaren schat, dien
ik op zulk een onverantwoordelijke wijze renteloos
en als een verdrietigen last bij mij omgedragen had.
Dadelijk verzonk hij met geheel zijn ziel in deze nieuwe
lectuur, en terwijl ik mij verblijdde voor dezen keer van
zijn gezelschap ontslagen te zijn, was het aan de gespannen
aandacht, die op zijn gelaat uitgedrukt stond, te zien dat hij
thans een gezelschap gevonden had, dat hem het verlies van
het mijne ruimschoots vergoedde. Eenige dagen daarna werd
ik als medelid in het corps ingelijfd, en mijne bezigheden
namen mijn hart en zinnen zoozeer in, dat ik den bijbel
met het zilveren beslag geheel en al vergat.

Maar wat ik in mijne verhardheid als een nutteloos
ding weggeworpen had, dat drukte Karel met verrukking
aan het hart. Ook hij droeg voortaan dit tamelijk zware
boekdeeltje den ganschen dag bij zich, maar om het bij
elke gelegenheid, die zich voordeed, te voorschijn te halen
en zich met de lezing te verkwikken. De uitwerking, die
dit hemelsche brood, met zooveel graagte genuttigd, op
zijn gemoedsgestel had, werd spoedig openbaar voor mij,
die van jongsaf met godvreezende lieden te veel omgang
gehad had, om hun kenmerkende trekken niet te kennen.
Het gelaat van mijn vriend, hoewel reeds van nature
schoon, en edel en sprekend, nam thans echter van
lieverlede een uitdrukking van stille, reine vreugde aan, die
getuigde, dat een vroeger ongekende en door niemand
onzer gesmaakte vrede in zijn hart gedaald was. De fiere
lichtgeraaktheid, die hem tot dusverre weleens gekenmerkt
had, verdween allengs geheel en al, en maakte plaats
voor een kalme zachtmoedigheid, die echter in het minst
geen afbreuk deed aan de mannelijke waardigheid, waar-
mee hij de onbescheidenen diep ontzag en ons allen

achting en eerbied wist in te boezemen. Noemde men hem in zijn afwezigheid ook spottenderwijze „de heilige,” in zijne tegenwoordigheid waagde het toch niemand het heilige te bespotten. Het was alsof zelfs de ruwste vloekers in zijne nabijheid hun meest gewone vloeken niet meer vinden konden; zijn verschijning alleen was voldoende, om aan de liederlijkste gesprekken een einde te maken, of den luidruchtigsten twist te bedaren. En toch was men nooit opgeruimder dan wanneer hij in het gezelschap verscheen. Het was alsof men moede van het rumoer en en getier der zonde, het weldadige van de kalmte en rust gevoelde, die hij met zich bracht. Een ieder wenschte te zijn als hij, maar niemand kende de verwonderlijke kracht, die hem maakte zooals hij was, en ik, die haar kende — begeerde haar niet! Evenwel, in den beginne zocht hij zoo dikwijls mogelijk mijn gezelschap, om mijne opheldering te bekomen over hetgeen hij in den bijbel gelezen had. Spoedig echter putte hij mijne wijsheid uit en deed hij mij vragen, waarop ik zelf het antwoord niet wist. Buitendien, er was een onderwerp, waarvan elke bladzijde des bijbels sprak en waarover ik het minst gaarne met hem spreken wilde. Dit onderwerp betrof de bekeering van de zonde, de wedergeboorte des harten door het geloof in den voor de zonden gekruisten Zaligmaker. Ik gevoelde dat ik hierover met hem niet spreken kon, zonder mijzelven met elk woord te veroordeelen. En toch was het juist dit, waarover hij het liefst en met de innigste begeerte sprak. De ernst, die hem daarbij bezielde, brandde mij als een kool vuurs op het gemoed. Hij daarentegen kon mij zijne verbazing niet ontveinzen over de onverschilligheid en lichtzinnigheid, die ik aangaande zulk een hoogst ernstige aangelegenheid verried. „Gij zijt toch ook een zondaar,” zeide hij dan tot mij, „en gij leeft in het midden der zonde. Gij weet het dan toch zoozeer als ik, dat gij geheel en al veranderen moet, zoo gij in uw zonden niet sterven wilt. Gij weet het, dat Jezus gebleed en geleden heeft voor al zulke zonden, als gij nog dagelijks lichtzinnig bedrijft. Kunt gij daarbij nu rust hebben, Johan? Kunt gij daarbij nu nog zoo onbezonnen voortleven?”

Gij begrijpt dat dergelijke vragen geenszins naar de begeerte van mijn zondelievend en onbekeerlijk hart waren. Zelfs verwekten zij mij soms tot toorn. Ik verzocht hem zich met zijn eigen zaken te bemoeien. Ik waarschuwde

hem voor zwartgallige droomertjen. Ik noemde hem een kwezel en fijmelaar. Hij hoorde dit met droefheid en zachtmoedigheid aan, maar hij bemerkte daarbij spoedig, dat ook ik de persoon niet meer was, voor wien hij zijn hart kon uitstorten. Zoo zag hij zich weldra geheel alleen gelaten. Maar deze eenzaamheid werd hem ten zegen van God. Hij stortte nu zijn hart te overvloediger aan den troon zijns Verlossers uit, en vrede voor zijne ziel in het bloed des kruises vindende, gevoelde hij dat nieuwe leven in zijn hart ontstaan, 'twelk ook temidden van den dood blijft leven, en ook in de omgeving der ruwste zonde zich heilig weet te bewaren.

Verflauwde dus mijn omgang met Karel tengevolge van de uiteenlopende richting onzer harten, mijne vriendschap voor hem verkoelde daarom evenwel niet. Gedurende de twee jaren, die ik in de Dennegroeve met hem sleet, leerde ik hem van dag tot dag meer hoogachten en liefhebben. Mijn geweten gaf hem getuigenis, dat hij een beteren weg bewandelde dan ik, en ik trachtte die verwijtingen tot zwijgen te brengen, door hem te meer liefde en vriendschap te bewijzen, naarmate ik hardnekkiger weigerde hem na te volgen. En van deze vriendschap zou ik hem weldra eene proeve geven, waarbij te gelijker tijd mijn levenslot een geheel nieuwe wending nam.

Onze bende was nu reeds tot honderd vijftig strijdbare mannen aangegroeid. Hare rooverijen en brandschattingen bereikten thans eene hoogte, die de regeering deed besluiten ernstige maatregelen te nemen, om dit kwaad met wortel en tak uit te roeien. Er hadden in twee jaren vele gevechten met de troepen plaats gevonden, waarbij wij meestal overwinnaars gebleven waren. Ook ik had mij daarbij reeds door moed en dapperheid onderscheiden. Enkele lichte kwetsuren uitgezonderd, was ik steeds ongedeerd gebleven. God had geen lust in mijn dood; Hij wilde mij niet temidden mijner zonden in de eeuwige rampzaligheid overslingeren. Hij gunde mij nog tijd ter bekeering.

Op zekeren morgen in Mel, tegen het aanbreken van den dageraad, werden wij allen plotseling uit onzen slaap gewekt. De noodseinen, die onze wachters aan de voorposten afschoten, weergalmden door bosch en dal. Ademloos kwam een der manschappen aanloopen met het bericht, dat de gansche Dennegroeve met troepen omringd was.

„Hun getal is veel grooter dan ooit,” zeide hij. „Zij zijn wel vijf honderd man sterk en hebben zelfs eenige stukken veldgeschut medegebracht.”

In een oogenblik was alles in de groeve in beweging. Men begreep dat er thans om het leven der gansche bende zou gestreden worden. De kapitein schaarde in allerijl zijne manschappen op het plein vóór de grot, deelde aan ieder zijne orders uit, en binnen weinige minuten waren wij allen naar onze posten verdwenen. De kinderen grepen hunne manden, en vier vrouwen werden in de spelonk geplaatst, die de ammunitie bevatte, om de kleinen, die gedurig zouden komen af- en aanloopen, van kruut en lood, water en brood en al wat er mocht benoodigd zijn, te voorzien. De oude vrouwen pakten al wat vervoerbaar was in bundels bijeen, en maakten de zuigelingen reisvaardig om te elken stond tot de vlucht gereed te zijn. De jongere vrouwen, aan Amazonen gelijk, trokken hare wapenrusting aan, om ingeval zij geroepen werden, de strijdenden te hulp te komen. Ik was bij een compagnie van tien man scherpschutters ingedeeld, die onder aanvoering van Langholz, door een ondereardsche gang, het dichtste van het bosch bereikte, van waar zij den vijand in den rug kon bestoken. De zon rees juist in al haar schitterende pracht boven de kimmen, toen wij in het midden van het struikgewas uit den verborgen uitgang boven den grond kwamen. In een oogenblik was Langholz in een boom geklommen, teneinde te ontdekken waar de vijand zich bevond. Schot op schot begon reeds van alle zijden te weergalmen, waaruit wij opmaakten, dat de onzen reeds met den vijand handgemeen waren.

„Naar de groote trap!” zeide Langholz van den boom afglijdend. „Daar moeten er wel twee honderd zijn. Ik heb niets kunnen zien vanwege de boomen, maar dáár wordt het meest geschoten.”

Met onze geweren slopen wij door het geboomte heen in de aangeduide richting. Weldra zagen wij de bonte uniform der soldaten. Langholz had goed geoordeeld, zij werden juist in kleine troepen afgedeeld, elk naar afzonderlijke punten gezonden. Een twintigtal bleef bij de groote trap staan, langs welke ik, op den eersten dag van mijne komst in de groeve, neêrge daald was; deze was thans echter afgebroken en de vijand bevond zich in een steile diepte. Aan de tegenover liggende zijde, op den rotswand

stonden zes onzer manschappen met hunne geweren den ingang bestrijkend. Het was duidelijk, dat de vijand besloten had de afgebroken trap te herstellen, daar hij alleen langs dezen weg in de groeve afdalen kon. Onderscheidene soldaten waren bezig de naastbijzijnde boomen om te hakken. Anderen wikkelden zware trossen kabeltouw los. De twintig soldaten, die bij de trap stonden, waren bezig een stuk veldgeschut van twaalf pond te richten, dat het vuur van den tegenoverliggenden rotswand tot zwijgen brengen zou.

„Wij zullen dat komplotje maar eerst het licht uitblazen,” zeide Langholz. „Schaart u! Ieder kiest zijn man.”

Wij legden aan. „Vuur!” Een rookwolk bedekte ons. Toen zij weeroptrok, zagen wij soldaten in alle richtingen wegvluchten; zeven lagen er dood of gekwetst bij het veldstuk.

„Op! het veldstuk genomen!” riep een onzer.

„Blijft!” schreeuwde Langholz. „Wat zullen wij er mede doen? Het is een lokvogel. Laat staan dat ding.”

Hij had gelijk. Weldra verzamelden zich weder een aantal soldaten nabij het kanon; doch eene afdeeling werd het bosch ingezonden, om ons op te zoeken.

„Laat hen maar komen,” zeide Langholz. „Zij kunnen hier toch niets met ons uitrichten.”

De afgezondenen moesten zich natuurlijk wegens de boomen verspreiden. Sommigen verdwaalden geheel en al. Anderen keerden onverrichter zake terug. Twee vonden door onze kogels den dood, eer zij ons bereiken konden.

„Peter!” zeide Langholz tot een onzer, die als de beste scherpschutter van de gansche bende bekend stond, „gij zorgt dat het kanon niet geladen wordt.”

„Daar zal ik voor zorgen!” bromde Peter, zijn geweer gereed houdend.

Een kanonnier naderde het stuk geschut. Peter legde aan. In een oogenblik lag de arme soldaat ter aarde. Een tweede naderde. Middelerwijl had Peter het geweer van Langholz genomen, terwijl een ander het afgeschoten geweer laadde. Ook dien tweeden trof geen beter lot. Plotseling steeg er een dikke rook op, die het geheele tooneel voor ons gezicht bedekte.

„Dat is leelijker,” zeide Langholz. „Zij hebben een nat stroo- en bladerenvuur aangestoken, dat zij nu wel onderhouden zullen.”

Het duurde niet lang of wij hoorden het gebulder van het geschut, terwijl de frissche morgenwind ons den rook in het aangezicht joeg.

„Volg mij!” riep Langholz.

Wij trokken linksaf door het bosch, totdat wij een punt bereikten, vanwaar wij de troepen weder in het gezicht kregen.

Het was hoog tijd dat wij onze geweren lieten spelen. Het vuur van den tegenoverliggenden rotswand was tot zwijgen gebracht. De borstwering, waarachter de onzen gestaan hadden, was tot puin geschoten. Reeds was men bezig boomen aan te slepen, om de trap te maken. Daar regenden onze kogels weer in den dichten drom der ijverige arbeiders, en vreeselijk was de slachting, die wij aanrichtten. Vijftien à twintig hunner stortten in de steile diepte, de een den ander in zijn val medesleepend. Hunne plaats werd evenwel terstond door versche krijgslieden aangevuld. Wij stonden echter thans zoo veilig niet als zooeven. Het geboomte was hier dun en doorzichtig. Plotseling werd het kanon gewend en op ons gericht. Drie onzer beten in het zand, terwijl een regenbui van kogels om en bij ons nederstortte. Op hetzelfde oogenblik zagen wij aan de rechterzijde der troepen onzen kapitein aan het hoofd van vijftig man aanrukken.

Het werd hier bij den ingang van de trap een kleine veldslag. Nu rukten ook wij uit onzen schuilhoek voorwaarts, om den vijand in de linkerflank aan te vallen. Met de sabel in de vuist renden wij op hen in, en weldra bevond ik mij in het midden van een moorddadig zwaard- en pistoolgevecht. Het ging man tegen man op een beperkte vlakte, aan de eene zijde door een bodemlooze diepte, aan de andere door een ondoordringbaar bosch afgesloten.

„Volg mij!” riep Langholz mij toe. Wij snelden als een pijl uit den boog naar het kanon, grepen het aan en slingerden het in de diepte. Op hetzelfde oogenblik viel Langholz dood ter aarde. Een jong officier joeg hem een kogel door het hoofd, en stortte nu met den blooten degen op mij in. Slechts tien of twaalf slagen en ik deed zijn degen hoog in de lucht vliegen. In allerijl koos hij de vlucht. Ik hem achterna. Bij het omwenden om een vooruitspringende rots stuitte ik op twee soldaten, die met een der onzen aan het schermutselen waren. Verbeeld u mijn schrik, toen ik zag dat het Karel was. Reeds lag

hij op eene knie met zijne sabel de slagen opvangend, die op hem gemunt waren. Mijn vluchteling latende varen, wierp ik mij terstond op de aanvallers, en kloofde den eenen den schedel. Den tweeden bracht ik een wond toe in den linkerarm, die hem woedend maakte. Hij beantwoordde mijn aanval met een sabelhouw op mijn hoofd, die mij bewusteloos ter aarde deed storten.

Toen ik uit mijn bedwelming ontwaakte, bevond ik mij alleen, wentelend in mijn bloed. Het gezicht van mijn verslagen vijand, wiens lijk op eenige passen afstands van mij lag, herinnerde mij wederom wat er gebeurd was. De zon was reeds ver op den middag. Schieten hoorde ik niet meer, maar wel een verward geluid van stemmen in de richting van de trap. Onbewust of wij overwinnaars gebleven waren dan wel de nederlaag geleden hadden, kroop ik met het overschot mijner krachten in het diepste van het struikgewas, dat aan de zijde van den weg stond. Niet lang had ik mij daar verborgen, toen ik tusschen het gebladerte door vier soldaten zag aankomen. Zij bleven bij het lijk van mijn verslagen vijand staan, en bespraken de wijze hoe zij hem het best vervoeren zouden om hem op het kerkhof in de groeve te begraven. Hieruit begreep ik, dat alles verloren was. En Karel? En de kapitein? En de vrouwen? Wat was er van dat alles geworden? Ik spitste de ooren, doch vernam niets, dat mij op deze vragen eenig antwoord gaf. Zij namen den verslagene op, en voerden hem met zich naar de groeve.

Mijne wond was meer pijnlijk dan gevaarlijk. Het bloeden had opgehouden. Ik omwond mijn hoofd met mijn zakdoek en besloot den avond in mijne schuilplaats af te wachten. Nauwelijks bedekte dan ook de nacht het gebergte met zijn zwarte vleugelen, of ik sloop uit het struikgewas te voorschijn. Allereerst begaf ik mij naar een nabijgelegen mij bekende bron, om mijn brandenden dorst te stillen en mijn aangezicht te verkoelen. De verkwikking, die ik hierdoor ondervond, was allerweldadigst. Ik kreeg nieuwe krachten. Grooten honger had ik niet, want ik had nog kort voordat het gevecht begonnen was, mijn maag en mijn zak uit de mand van een der kinderen gevuld, en nadat ik mij door een goede teug water verfrischt had, liet ik mij een stuk brood goed smaken.

Hierop sloeg ik den weg naar ons dorp in. Het was nu ruim twee jaar geleden, dat ik het verlaten had. Sedert

al dien tijd had ik niets van mijn ouders gehoord. Alleen was mij een gerucht ter oore gekomen, dat mijn moeder en mijn jongste zuster aan de zenuwzinkingskoorts zouden gestorven zijn. Wat hiervan waar was, zou ik weldra vernemen. Met den spoed, dien mijn verzwakte krachten toelieten, stapte ik over berg en dal langs mij bekende wegen huiswaarts. Het was bijna elf uur in den avond, toen ik aan de ouderlijke woning aanklopte. Mijn vader, die juist te bed wilde gaan, opende de deur. Verbeeldt u zijn schrik, toen hij mij daar met verwond hoofd, van bloed en stof bevekt, vóór zich zag staan. Ik zal bij mijne ontmoeting met de overige huisgenooten niet uitvoerig stilstaan. Gij kunt het u voorstellen, welk een tooneel er in de huiskamer ontstond, toen allen, half ontkleed, kwamen aanloopen, om hun oudsten broeder, dien zij reeds dood gewaand hadden, te omhelzen. Maar onder hen was mijn goede moeder niet. Het gerucht, dat ik gehoord had, was maar al te waar geweest.

Toen ik van mijne wond volkomen genezen was, bleef mij niets anders over dan tot mijn vroeger kantoor en handelsleven terug te keeren. Gij begrijpt echter, dat ik het zitten achter den lessenaar en het handelen op de markt geheel ontwend was. Ik had er dan ook zoo weinig lust in en bezorgde mijne zaken zoo slecht, dat mijn vader verklaarde mij niet te kunnen gebruiken. Het grootste gedeelte van mijn tijd bracht ik, tot zijn groot verdriet, in de kroegen en herbergen door, of besteedde ik met jagen en zwerven in het gebergte. Dikwijls bezocht ik de Denne-groeve. Zij was geheel verlaten en zoodanig in eene woestenis omgekeerd, dat zij niet weder tot een verblijfplaats voor menschen dienen kon. Wat er van haar vroegere bewoners geworden was, wist niemand te zeggen. Alleen was het bekend, dat de kapitein gesneuveld was en zes of zeven den dood op het schavot gevonden hadden. Ook mij had bijna een dergelijk lot bedreigd; doch de omstandigheid, dat ik door de roovers gevangen gehouden en tot den dienst gedwongen geweest was, had mij mijne vrij-spraak voor het gerecht bezorgd.

Intusschen kon ik het luie, rondzwerfende leven, dat ik nu leidde, niet lang voortzetten. Mijn vader verlangde dat ik een beroep kiezen zou, en ik besloot mij als jager in dienst van den houtvester te verhuren. Mijne levens-geschiedenis van de nu volgende vier jaren is te onbelangrijk,

om u daarmede uitvoerig bezig te houden. Het zij hier genoeg u te zeggen, dat ik voorspoediger was dan ik verdiende te zijn. Na verloop van de vier jaren geraakte ik in kennis met de eenige dochter van een welgezeten houthandelaar te dezer stede. Ik huwde haar en volgde mijn schoonvader, die spoedig daarna overleed, in zijn handel op. Ook mijn eigen vader verwisselde weldra het tijdelijke met het eeuwige. Mijne broeders begaven zich in den vreemde, en mijn eenig overgebleven oudste zuster, die mij altijd lief en dierbaar geweest was, nam haar intrek in mijne woning, om mijne vrouw tot hulp en gezelschap te zijn. En een trouwe hulp, een waardig gezelschap was zij inderdaad. Zij was volkomen het beeld onzer moeder, een oprechte, vrome dienstmaagd des Heeren, die door een stillen, zachtmoedigen wandel haar geloof in haar Heiland bezegelde. Haar verblijf ten onzent werd inzonderheid aan het hart mijner vrouw gezegend. Deze, die geheel buiten de kennis van Jezus opgevoed was, vernam en ondervond door mijne zuster, welk een rijkdom er in het leven des harten met Christus opgesloten ligt, en de Heere opende haar hart, gelijk dat van Lydia voor het rijke woord der genade.

Alleen ik zelf bleef, temidden van deze werkingen Gods en na zulke ernstige levensvaringen, zoo verstokt als ooit. Wel verontrustte mij mijn geweten menigmaal, maar ik versmoorde zijne stem door mij in den stroom der wereldsche bezigheden, vermaken en uitspattingen te werpen. Het scheen, dat God thans beproeven wilde mij door goedertierenheid tot bekeering te leiden. Mijn huiselijke voorspoed was ongestoord. Drie lieve, gezonde kinderen werden mij geboren, die onder de gebeden mijner vrouw en zuster voordeelig opgroeiden. Mijn handel bloeide naar wensch, en alles scheen samen te werken, om de harde ijskorst mijns harten zoo mogelijk door een gloed van zegeningen te doen smelten. Doch het was alles tevergeefs. Gelijk ik vroeger den omgang met Karel schuwde, zoo vermeed ik thans weder het verkeer van mijn eigen huis, ofschoon mijne vrouw en zuster niets onbeproefd lieten, om mij den huiselijken kring aangenaam te maken. Maar wat ik begeerde, konden zij mij niet geven, namelijk het woelig getier eener wereldsche feestvreugde en de lichtzinnige scherts van een door den wijn verhit gezelschap. Men kon zeker zijn, dat men mij elken avond in de

biljartkamer van „de Koning van Rome” vinden kon, en men behoefde zich niet te haasten om er mij te kunnen ontmoeten, want voordat de torenklok één ure na middernacht sloeg, was ik niet gewoon die luidruchtige plaats te verlaten. Eindelijk werd mij het verkeer in dat logement zoozeer tot gewoonte, dat ik er ook het middagmaal ging gebruiken, daar de gesprekken aan de openbare tafel meer naar mijn smaak waren, dan die aan mijn huiselijken disch. Gij kunt het u voorstellen, welk een verdriet mijn arme vrouw en zuster van dit alles hebben moesten. Zij zagen mij nooit dan aan het ontbijt. Voor het overige van den dag had mijne vrouw geen man, mijne zuster geen broeder, en waren mijne kinderen zonder vader. Menige stille traan werd er over mij geschreid, en hadden die arme verlatenen geen Trooster leeren kennen, die de eenzamen vertroost en de verlatenen niet begeeft, zij zouden weggekwiënd zijn onder den druk van het kruis, dat mijn onverantwoordelijke gevoelloosheid haar op de schouders legde.

Aan de openbare tafel van „de Koning van Rome” verscheen op zekeren dag een reiziger, wiens kleeding en voorkomen een man van voornamen stand en fijne beschaving schenen aan te duiden. Zijn zware baard en knevels, die de onderste helft van zijn gelaat geheel onzichtbaar maakten, deden vermoeden, dat hij tot den krijgsmansstand behoorde, hoewel er overigens niets aan zijne kleeding te bespeuren was, dat dit vermoeden bevestigde; want de rijk versierde degen, dien hij droeg, was van geen ander maaksel dan de degens, die wij allen gewoon zijn te dragen. Ofschoon hij het Duitsch tamelijk vloeiend sprak, zoo verried toch zijn Engelsche tongval zijn Britschen oorsprong. Het scheen dat hij eenigen tijd in deze stad zou vertoeven, want hij had de twee schoonste kamers in het hôtél gehuurd, en het werd spoedig bekend, dat hij bij den wagenmaker twee rijtuigen besteld, vier paarden aangekocht en een koetsier en palfrenier in dienst genomen had. Het sprak wel vanzelf dat de heer Staunton, zoo was de naam van den vermogenden vreemdeling, door de dagelijksche gasten zoowel als door de gasten van het hôtél met de meeste onderscheiding bejegend werd. Nog hooger zou de ingenomenheid met hem gestegen zijn, indien hij zich in den algemeen heerschenden toon van het gezelschap gevoegd en zich aan de afwisselende feest-, drink- en speelpartijen aangesloten had. Dit was echter het geval niet. De heer

Staunton liet zich na het middagmaal niet meer zien. Of hij de avonden op zijn kamer dan wel elders sleet, of waarmede hij zijn tijd doorbracht, was ons onbekend; maar zooveel was zeker, dat elke poging, zoowel rechtstreeks als van ter zijde aangewend, om hem in onzen kring te trekken, op zijn hoffelijke, maar tevens halsstarrige weigering afstuitte. Die onverzettelijkheid kon echter niemand verwonderen, die hem met oordeel gadesloeg. De toon zijner gesprekken, ofschoon altijd wellevend, vriendelijk en opgeruimd, kenmerkte zich echter tevens door zekeren ernst en waardigheid, die zeer afstak bij de lichtzinnige, onbeduidende en vaak laffe beuzeltaal van het meerendeel der gasten. De bescheidenheid, die hem in alles versierde, weêrhiel hem van zich in de meeste nietige en onder den invloed van den wijn vaak luidruchtige redekavelingen, kleine kibbelarijen en twisten te mengen, waarmede het middagmaal meestal eindigde. Daar alsdan de eetzaal in een gonzenden bijenkorf veranderd scheen, knoopte hij met een der aanwezigen een afzonderlijk gesprek aan, en daar het toeval wilde dat ik dikwijls naast hem gezeten was, ontstond er tusschen hem en mij een verkeer, dat zich wel is waar alleen tot louter tafelgesprekken bepaalde, maar toch van lieverlede in zekere vertrouwelijkheid overging, welke geen der overige gasten deelde. Er was misschien ook een bijzondere reden, waarom hij mijn omgang boven dien der overigen verkoos. Hij koesterde gevoelens en beginselen, die zeker door niemand der aanwezigen zoo goed verstaan werden als door mij. Ofschoon ik zijn beschouwingen over den loop der wereldgebeurtenissen, over het heerschend bederf der maatschappij, over de beste middelen ter genezing en over het einde, waarop vermoedelijk al wat er geschiedt eenmaal zal moeten uitloopen, niet altijd deelde, zoo kende ik den gedachtenkring, waarin hij zich bewoog, toch genoeg, om hem in zijne voorstellingen van recht en onrecht, waar en onwaar te kunnen volgen. En geen wonder, die gedachtenkring was dezelfde, waarin zich mijn gansche leven in mijn ouderlijk huis bewogen had. Ofschoon de heer Staunton zich aan de openbare tafel van alle vertoon van vroomheid onthield, betoonde hij toch vromen zin genoeg, om mij reeds spoedig te overtuigen, dat hij een man was, die de Schrift kende, naar hare uitspraken zijne begrippen regelde, en op hare beloften vertrouwde. In die overtuiging

werd ik telkens bevestigd, wanneer iemand der gasten in een openbaar gesprek, waaraan allen deelnamen, zich soms uitdrukkingen veroorloofde, die den bijbel aantastten, of het heilige in een belachelijk licht stelden. De ernst en warmte, waarmede de heer Staunton dan het gezag van de openbaring Gods handhaafde, getuigden van zooveel waardigheid en moed, dat niemand van het gezelschap het waagde den gestoorden lichtzinnigen toon te herstellen, en ieder zich beijverde om aan het gesprek een minder onbetamelijke richting te geven. Ofschoon dit edel gedrag mij steeds beschaamde, daar mijn geweten mij toeriep, dat ik bij dergelijke gelegenheden altijd gezwegen, ja soms mede gespot had, boezemde het mij toch een onbegrensde achting en bewondering in voor den man, die aldus toonde karakter genoeg te bezitten, om de openlijke meening van een gansch gezelschap te trotseeren. De heer Staunton scheen van zijne zijde zich meer en meer tot mijn gezelschap getrokken te gevoelen. Weldra noodigde hij mij uit een avond bij hem op zijn kamer door te brengen, of hem op een wandelrit te vergezellen. Ik nam die uitnoodigingen gaarne aan, want daar hij veel gereisd en in alle kringen der maatschappij verkeerd had, hadden zijne gesprekken altijd iets degelijks en boeiends, dat mij ten slotte toch meer voldoening gaf dan de ijdele beuzelpraat der drink- en speelpartijen. Natuurlijk kon het hem nu niet verborgen blijven, dat ik gehuwd was en een huisgezin had. De wellevendheid gebood mij zijne uitnoodigingen met een wederuitnoodiging te beantwoorden. Voor de eerste maal na een geruimen tijd hadden mijne vrouw en zuster het lang ontbeerd genot, om mij weder aan de theetafel te zien. Ik zal u niet behoeven te verzekeren, dat de heer Staunton een hoogst gunstigen indruk op haar maakte. Hij betoonde zich van zijne zijde niet weinig verblijd en verrast, zich door mij in een kring gebracht te zien die zoo geheel overeenstemde met de beginselen, welke hij aankleefde. Hij vond in mijne vrouw en zuster twee harten, die met al de toegenegenheid der liefde dienzelfden Heere dienden, op wien ook hij zijne hoop bouwde. Gij kunt begrijpen, dat zich tusschen hen gesprekken ontwikkelden, die mij eigenlijk niet behaagden. De wellevendheid gebood mij echter er mij niet in te mengen, althans ze niet te verstoren. En toen hij vertrokken was, moest ik het mij-

zelve bekennen, dat ik in dit samenzijn meer genoegen gesmaakt had en er met meer tevredenheid op kon terugzien, dat het geval was als ik van mijne avondgezelschappen uit „de Koning van Rome” terugkeerde.

Wat mij altijd ontbroken en waar ik, ofschoon onbewust, altijd behoefte aan had gehad, scheen mij thans geschonken te worden, namelijk de omgang met een vriend, dien ik om zijn meerderheid in kennis en ervaring volgen, om zijn mannelijke kloekheid eerbiedigen, om zijn edel karakter hoogachten en wegens zijn oprechtheid vertrouwen kon. De heer Staunton verkreeg, zonder het blijkbaar te zoeken, zulk een invloed op mij, dat ik, niettegenstaande het verschil onzer gevoelens, mij niet gelukkiger gevoelde dan in zijn bijzijn. De band onzer vriendschap werd met elken dag nauwer toegehaald. Ik kwam er zelfs toe hem te belijden, dat ik van de waarheid zijner godsdienstige gevoelens overtuigd was, doch dat het mij aan lust en kracht ontbrak om ze ook in het leven uit te drukken. Ik erkende, dat ik behoorde te zijn zooals hij, en zelfs wenschte dat ik het was, maar dat ik de wereld en hare zonden nog te liefhad, om die te kunnen vaarwel zeggen. Hij hoorde mij met groote liefde en geduld aan, als ik in dien toon mijn hart voor hem uitstortte. De korte, maar ernstige en hartelijke vermaningen, waarmede hij mij dan antwoordde, bleven niet geheel zonder indruk op mijn gemoed. Het is zoo, ik bleef nog menigen avond en nacht in „de Koning van Rome” slijten, maar het gelukte den heer Staunton mij ook menigen avond in den kring der mijnen te houden, daar hij weldra als vriend des huizes dagelijks bij ons in- en uitging.

De omgang met dezen edelen Christen won eindelijk zooveel kracht en invloed op mijn hart, dat ik dikwijls zelfs heimelijk wenschte, om mij op een geschikte wijze uit den zondigen kring mijner lichtzinnige vrienden te kunnen rukken. Hoe meer behagen ik in het verkeer met Staunton begon te scheppen, hoe meer mijn smaak verflauwde in de ijdele gesprekken, die in „de Koning van Rome” gevoerd werden. Ik had echter den moed niet dat verkeer opeens en met beslistheid af te breken, en een gelegenheid om er mij zachtkens aan te onttrekken, kwam niet voor. Ik was te zeer een persoon van gewicht in de samenkomsten mijner vrienden, om in stilte en onopgemerkt te kunnen wegsluipen. Het ontging hun opmerkzaamheid

niet, dat ik niet meer met die onbevungen vrooljkheid hunne vermaken en uitspatingen deelde als vroeger. Men fluisterde elkander toe, dat Wagner zoo stil werd. Men liet zich nu en dan een spotachtige scherts over mijne stemmigheid ontvallen. Dit kwetste mijn eerzucht, en uit valsche schaamte trachtte ik vaak den volgenden avond door overmaat van luidruchtige vrooljkheid te vergoeden, wat ik den vorigen tekort gekomen mocht zijn. Bij dit alles begon ik mij toch ongelukkig te gevoelen. Ik erkende, dat ik een slaaf der menschenvrees was. Ik begon mijzelven te verachten, vooral wanneer ik mij met Staunton vergeleek. Deze toestand drukte mij loodzwaar op de ziel, en deed mij in de eenzaamheid menigen zucht slaken. Zelfs kwam ik er toe in deze bedruktheid tot God te zuchten. Ik beleed Hem dat ik mij op een weg bevond, die noodzakelijk in het verderf uitloopen moest. Ik beleed Hem dat dit verderf voor mij te verschrikkelijker zijn moest, omdat ik den weg der waarheid van jongsaf zoo goed gekend had als iemand. „Ach God!” zuchtte ik dikwijls, „hoe kom ik nog eenmaal uit dezen afgrond! Is er voor mij nog behoudenis mogelijk!”

Deze verzuchtingen, ofschoon zij eenige uren later vaak voor de lichtzinnigste scherts in den kring mijner vrienden plaatsmaakten, stegen echter niet op tot een God, die doof en buiten staat was te verhooren. Op zekeren avond bevond ik mij weder als naar gewoonte aan de speeltafel. De wijn, die ons allen verhitte, lokte gesprekken uit, die allengs een luidruchtig en twistziek karakter aannamen. Een der aanwezigen veroorloofde zich eenige beleedigende uitdrukkingen over mijne vrouw en zuster. In mijn toorn gaf ik hem een slag in het aangezicht. De overigen, hierdoor in woede ontstoken, vielen op mij aan. Ik was ongewapend, en een speeltafel naar den hoek van het vertrek rukkend, verschanste ik mij daarachter, terwijl ik de aanvallers met een stoel van mij afweerde. In een oogenblik was de gansche zaal in een tooneel van onbeschrijflijke verwarring verkeerd. De kastelein, een klein, zwak mannetje, zag zich buiten staat mij te beschermen en de orde te herstellen. Het geschreeuw van: „Sla hem dood!” klonk boven het oorverdoovend gevloek en getier uit. Dit geluid drong door tot de kamer van Staunton, welke boven de zaal gelegen was. Hij wierp het boek ter zijde, waarin hij bezig was te lezen, en snelde naar beneden, waar de

kastelein hem reeds tegemoet kwam, handenwringend en uitroepende: „Ach! help, help, zij willen Wagner vermoorden!” De zaal binnenvliegen, en zich voor mij plaatsen was voor Staunton het werk van een oogenblik. Mijne aanvallers, door den wijn en hunne drift verblind, zagen niet wie hij was, en juist had een hunner den degen getrokken, om mij dien in het hart te stooten, toen Staunton hem met den arm afweerde, en den moordenaar ter aarde wierp. Nu eerst herkende men hem, en zijne verschijning werkte als een tooverslag. In een oogenblik hield het getier op. Men schaamde zich voor den edelen vreemdeling. De een na den ander sloop in stilte uit de zaal, en weldra bevond ik mij met mijn redder alleen. Maar hij zeeg met bloed bevestigd op een stoel neder. De degensteek had zijn arm geheel doorboord.

Van bloedverlies bezwijmend werd mijn vriend naar mijne woning vervoerd. Ik stond niet toe dat hij elders verpleegd werd. Stelt u den schrik mijner vrouw en zuster voor, toen wij hem zoo laat op den avond in dien toestand in huis brachten. Het beste vertrek werd in allerijl in gereedheid gebracht en de wondheeler ontboden. Bedenklijk schudde hij 't hoofd, toen hij de wond onderzocht had. Het was zijn beslist gevoelen, dat de arm binnen vier en twintig uren moest afgezet worden. Met kalme berusting hoorde Staunton dit vonnis der heekunde aan, en met dezelfde kalmte onderging hij den volgenden dag de pijnlijke bewerking. Mijne vrouw en zuster, elkander afwisselend, weken dag noch nacht van zijn ziekbed, en onder de trouwe verpleging harer biddende liefde keerde de beminde zieke, na eenige maanden bedlegerig geweest te zijn, tot zijne vorige gezondheid terug.

De indruk, dien al dit gebeurde op mijn hart maakte, was van beslissenden aard. Zoo ooit, dan was mij de gevoelijkheid van het leven der zonde thans recht duidelijk geworden. Ik zal u niet behoeven te zeggen, dat ik sedert het goddeloos tooneel in de biljartzaal geen zwaarigheid meer vond mij buiten den kring mijner vroegere vrienden te houden. Ik zette geen voet meer over den drempel van „de Koning van Rome”, en ik dankte God voor die verlossing. Ik keerde in den kring der mijnen terug. Mijne vrouw herwon haar man, mijne zuster haar broeder, mijne kinderen bekwamen weder een vader. Maar, wat meer zegt dan dit alles, God herwon in mij een kind, dat, ge-

lijk de verloren zoon, in berouw en schuldbesef aan zijne voeten viel. Zwaar was de strijd, dien het mij kostte, om bij het terugzien op zooveel zonde en verstoktheid, te kunnen gelooven, dat er ook voor mij nog genade was. Doch de liefde van Jezus, die mij vooral door Staunton gepredikt werd, overwon eindelijk al den tegenstand van mijn in verslagenheid twijfelend hart.

De Kerstdag naderde. Mijn kinderen hadden nog nooit een kerstboom in ons huis gezien, en ook nu was ik aan die kerstvreugde nog zoo ongewoon, dat ik aan geen kerstboom dacht.

„Hoe!” zeide Staunton op zekeren avond tot mij, „zullen wij met Kersttijd geen boom hebben?”

„t Is ook waar!” antwoordde ik. „Daar heb ik in het geheel niet aan gedacht. Maar hoe komt gij daar toch op? Bij u te lande is dat immers in het geheel geen gewoonte?”

„Dat mag zijn,” hernam hij glimlachend, „maar wij zijn hier in Duitschland, en de oude echte Deutsche kerstboom moet thans in dit huis niet ontbreken, nu het kind van Bethlehem in aller harten geboren is.”

„Volkomen waar,” zeide ik. „Ik zal er een bestellen.”

„Nee, laat mij daarvoor nu eens zorgen,” antwoordde hij. „Ik wil toch eens weten of een Engelschman ook niet een kerstboom planten kan, waarover een Duitscher tevreden is.”

En op den avond voor Kersttijd schitterde onze groote huiskamer van een oogverblindend licht, dat van een grooten, prachtigen kerstboom afstraalde. Wat stonden mijne vrouw en zuster en de kinderen verbaasd, toen zij dien heerlijken boom aanstaarden, welks takken bogen onder den last der overvloedigste en rijkste geschenken voor klein en groot. Staunton leidde de feestviering met gebed, gezang en toespraak, en nadat hij den kinderen de geschiedenis der geboorte van Jezus verteld had, deelde hij aan allen geschenken uit, volgens de namen, die op de pakjes geschreven stonden.

Eindelijk, toen wij ieder ons deel van de vruchten van dezen rijken boom bekomen hadden, bleef mijne zuster alleen onbedeeld over. Maar hoog aan den top van den boom hing een vierkant pakje. Staunton nam het er af, en haar tot zich wenkende met een diepen doch blijmoedigen ernst, die door de tranen, welke in zijne oogen blonken, sprak, overhandigde hij het haar met de woorden:

„Dit, waarde mejuffrouw, is niet een geschenk, maar uw eigendom, dat ik u hiermede dankzeggend teruggeef.”

„Mijn eigendom!” riep mijne zuster uit, terwijl een hoog rood hare wangen kleurde. „Mijn eigendom, mijnheer Staunton? Ik weet niet, dat ik u ooit iets geleend heb.”

„En toch is het waar, dat het uw eigendom is,” her nam Staunton. „Ik heb het jaren geleden van uw kerstboom geroofd. Het is meer dan tijd, dat gij het eindelijk eens van den kerstboom afplukt.”

Deze woorden vlogen als een electriche schok door mijne ziel. Ontroerd zag ik naar Staunton op. Middelerwijl ontwikkelde mijne zuster het pakje. Mijn hart brandde in mij. Ik zag over haar schouder — het was een oud bijbeltje met zilveren beslag.

„Karel!” riep ik — en in een oogenblik lagen wij sprakeloos van verrassing in elkanders armen.

Verbaasd zagen de omstanders ons aan. Maar ook zij deelden spoedig in de vreugde van ons wederzien, want ik had mijne vrouw en zuster wel honderdmaal van Karel verhaald.

„En nu,” zeide Karel tot mijne zuster, „ik heb u nog een geschenk aan te bieden, doch daartoe wil ik geschikter gelegenheid kiezen, dan dit kinderfeest ons geeft.”

En dat geschenk was hijzelf. Zij hadden elkander reeds sedert lang liefgekregen met eene liefde, die het kind van Bethlehem, den Gekruiste op Golgotha, den Verrezenen uit den dood tot wortel en middelpunt heeft. Eenige maanden later was het wederom feest in mijne woning. Het huwelijk van Karel Regenlaub en Marie Wagner werd gevierd.

„En nu, mijne vrienden!” zoo besloot de heer Wagner zijn verhaal, „kunt gij begrijpen, hoe ik dien vreemdeling met één arm, die ons zooveen voorbijging, zoo vertrouwelijik kon groeten. En zoo gij er lust in hebt, wil ik u gaarne in zijn en in mijn huis leiden. Gij zult dan twee huisgezinnen leeren kennen, die in aanbidding met de herders van Bethlehem en de wijzen uit het Oosten aan de kribbe nederknielen, om den dank hunner harten uit te storten voor Hem, die hun geleerd heeft eere aan God te brengen in de hoogste hemelen en vrede op aarde te vinden.”

